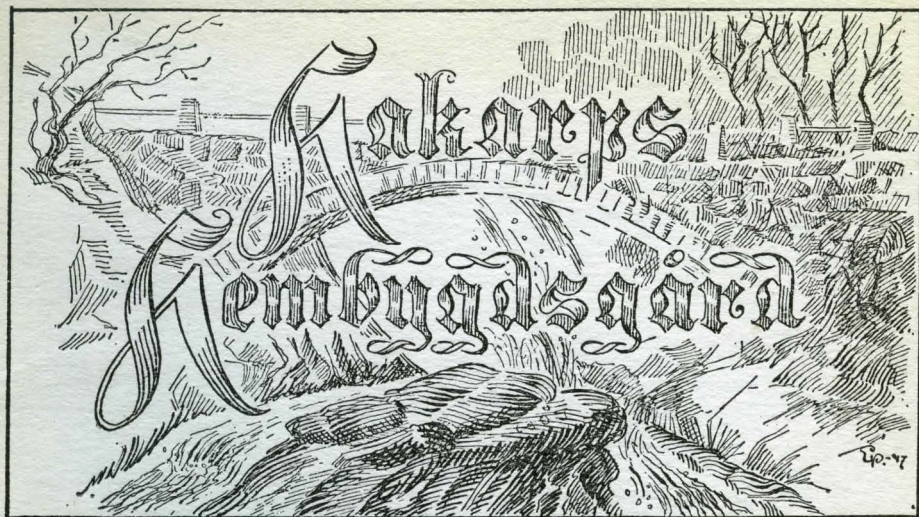
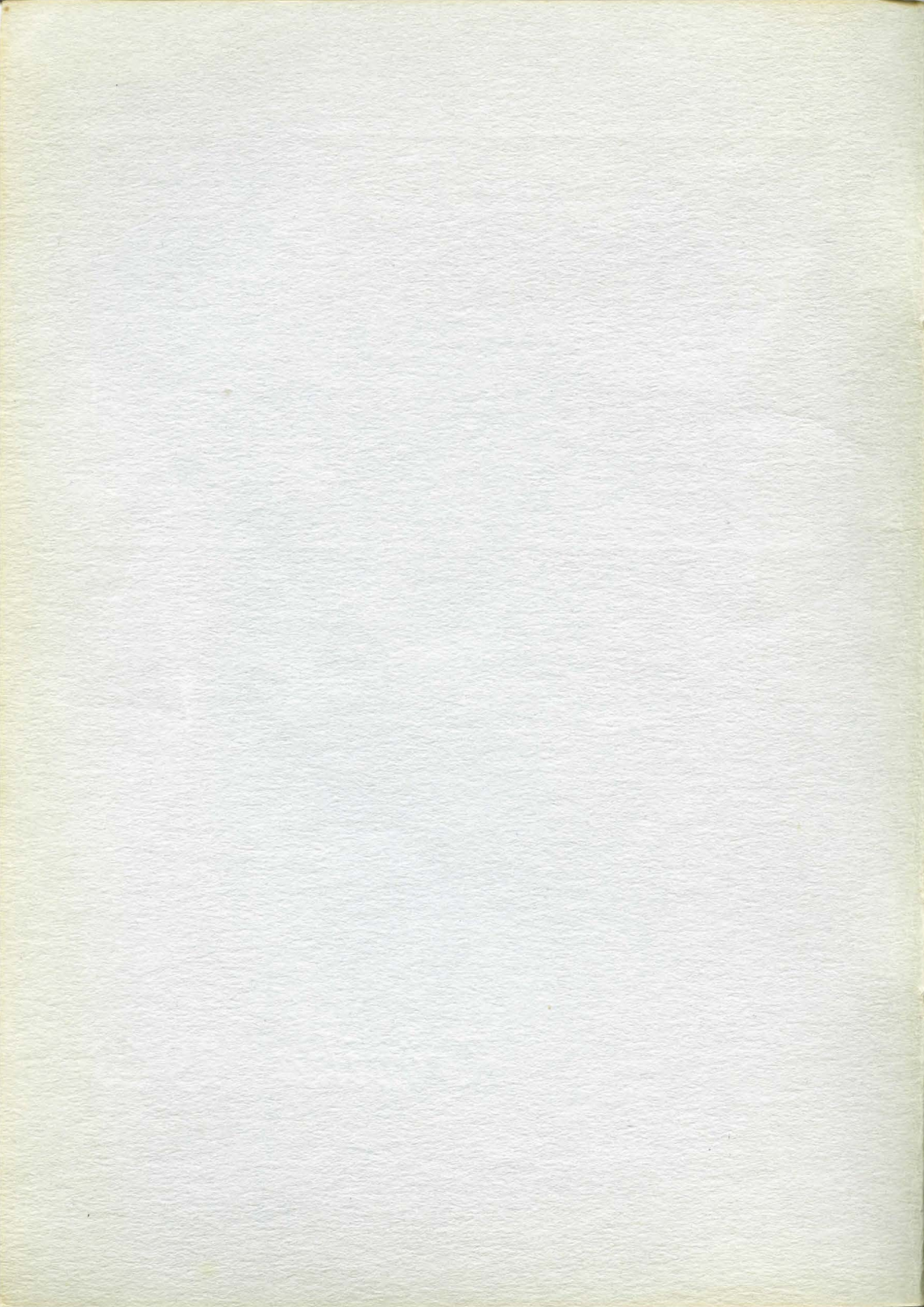

Krönika 1948

HAKARPS HEMBYGDSGÅRD

Krönika 1948

HAKARPS HEMBYGGSGÅRD

HUSKVARNA 1949
M. RYDHEIMS TRYCKERI

Vid utarbetandet av krönikan för 1948 har vi sökt lämna uppgifter om de viktigaste händelserna, som inträffat i socknen under året. Dessutom har medtagits några kulturbilder från gången tid och ett par personhistoriska uppgifter.

Till alla, som välvilligt medverkat till krönikans utgivande, icke minst till våra annonsörer, vilka givit det ekonomiska stödet, frambäres ett varmt tack.

Det är vår förhoppning att krönikan skall mottagas med samma intresse som den tidigare utgivna.

HAKARPS HEMBYGDSGÅRD

Redaktionen.

Hakarps Hembygdsgård 1948.

Årsmötet hölls den 17 februari.

Den 19 mars hölls en hembygdsafton i kommunalsalen, vilken bevistades av ett hundratal personer. Folkskolläraren Werner Malmsten höll föredrag om "Gamla riter och myt omkring påskfirandet." Dessutom förekom sång av en skolflicka, musik och allsång. Ivar Meurling visade en serie bilder från kyrkan och bygden, varpå man samlades kring kaffeborden.

Kristi himmelsfärdsdag, den 6 maj, anordnades en studieutflykt till norra delen av socknen. Färden gick med buss till gårdarna Svineryd, Slögestorp, Stutstorp och Råmarp vid sockengränsen, varifrån man promenerade förbi Kämparp, Amarp och Kikstorp till kyrkan, där gudstjänsten bevistades. Om gårdarnas öden berättade Ivar Meurling och sekreteraren. Efter högmässan samlades deltagarna på Hakarps säteri, där godsägare och fru Hakeman bjöd på kaffe. Värden gav några glimtar ur den anrika gårdens historia. Sedan ordföranden, insköpschef Gustaf Granqvist avtackat värdfolket, åtskildes de 35 deltagarna i den lyckade utflykten.

Vid Jönköpings läns hembygdsförbunds hembygdskurs i Kvarnarp den 10—12 april representerades föreningen av Erik Nordström, Valter Nyström och Ivar Meurling.

Den 27 juni företogs en studieutflykt på inbjudan av Lekebergs hembygdsförening. Färden ställdes först till Brunnstorp i Lekeryd, där stadsbokhållare Enok Carlssons förnämliga samlingar, inrymda i en 1700-talsstuga, togs i betraktande. Därefter fortsatte man till Höreda, där gravfälten från järnåldern demonstrerades av länsskogvaktare Ivar Meurling.

Den 29 augusti deltog 35 medlemmar i hembygdsförbundets sommarmöte i Norra Sandsjö.

Under året har föreningen utgivit sin första tryckta skrift: "Hakarps hembygdsgårds krönika 1947." Den har mottagits med stort intresse, och föreningen räknar med att även för framtiden årligen kunna fortsätta med liknande krönikor.

Inventeringen av torpställen har fortskridit under året, och nu återstår endast granskning av personuppgifter och uppsättning av märkesplåtar.

Medlemsantalet uppgick vid årets slut till 168 st., vilket innebär en ökning med 32 st. Av dessa är 4 st. ständiga medlemmar och en hedersledamot. Under året har en del röjningsarbeten utförts i hembygdsparken.

Styrelsen har haft 6 sammanträden under året.

Den ekonomiska ställningen framgår av följande tablå.

Inkomster:

Behållning från 1947	5.021: 46
Medlemsavgifter	295: —
Fester	123: 35
Räntor	109: 22
Övriga inkomster	731: —
Kronor	6.280: 03

Utgifter:

Fester	97: 45
Diverse utgifter	1.616: 25
Behållning till 1949:	
I bank	4.498: 16
Kontant	68: 17
Kronor	6.280: 03

Styrelsen har bestått av Gustaf Granqvist, ordf. och kassör, Gunnar Hakeman, v. ordf., Lennart Söderqvist, sekr., Axel Rydberg, Ivar Meurling, Valter Nyström och Eric Nordström.

Gustaf Granqvist.

Den 29 november 1948 drabbades vår förening av en smärtsam förlust då dess ordförande, kontorschefen Gustaf Granqvist, gick bort efter en kort tids sjukdom.

Gustaf Granqvist var född i Huskvarna den 29/9 1896. Efter realskoleexamen var han en tid anställd vid H. V. A. som ritare. Ett par år bedrev han studier och praktiserade i Stockholm, varefter han för 30 år sedan knöts till Ebeverken, först som ritare och senare som inköpschef och slutligen som kontorschef. Här nedlade han ett intresserat och uppskattat arbete. Hans duglighet och initiativrikedom togs också i anspråk på många andra områden. Sålunda var han ledamot av kommunalfullmäktige, ordf. i brandstyrelsen och ledamot av byggnadsnämnden. Under en del år tillhörde han hemvärnet. Han var även medlem av kyrkobrodrakåren. Han ägde stort intresse för musiken och var själv en mycket anlitad pianist. I umgängeskretsar uppskattades han livligt för sitt goda humör och sitt tillgängliga väsen.

Gustaf Granqvists intresse för hembygden och hembygdsvården var starkt och levande. Det rådde ingen tvekan bland

dem som den 7 oktober 1941 bildade föreningen Hakarps hembygdsgrd, vem som skulle bli dess ordförande. Han valdes enhälligt hrtill och stod kvar till sin bortgng. Hans iderikedom, hans idealitet och arbetsiver lmnade kamraterna i styrelsen inga tillfllen att uppskjuta det som skulle göras. Han var den stndigt drivande kraften.

Gustaf Granqvists oegennyttiga och sjlvupppoffrande arbete fr fröreningens syften bevaras i tacksamt minne.

*"Tidevarv komma, tidevarv försvinna,
slkten följa slktens gng".*

Här nedan följer uppgifter om den nyfödda generationen, som en gng skall följa i fädernas spår.

Födda 1948.

- 18/1 Sven Birger Johansson, Marielund, Lärarp.
- 20/1 Mona Britt Marianne Gustafsson, Stensholm.
- 28/1 Hans Karl Göran Gustafsson, Berghaga, Bräneryd.
- 1/2 Monika Ingegärd Eng, Ebbes.
- 5/2 Monalis Harriet Carlbrant, Solhem, Hakarp.
- 15/2 Kerstin Alm, Egnahemsvägen 2.
- 20/2 Vera Monika Yngve, Fageräng 17.
- 21/2 Inger Monika Larsson, Göransberg.
- 25/2 Anders Krister Erdman, Erdsbo, Stensholm.
- 2/3 Gull-Gritt Vera Johansson, Dalslund, Petersberg.
- 13/3 Kennet David Johan Viking, Skolgatan 11.
- 15/3 Kerstin Birgitta Olsson, Solliden, Petersberg.
- 18/3 Vane Martin Larsson, Götängen, Stensholm.
- 19/3 Gerd Karin Monica Vilhelmsson, Almsäter.
- 24/3 Jan Lennart Vilhelm Cedervall, Hjärtorp, Bräneryd.
- 3/4 Bernt Olof Johansson, Skolgatan 3.
- 9/4 Hanna Katarina Göth, Götsberg, Nordskogen.
- 11/4 Ann-Margaret Kristina Lagerqvist, Bräneryd.
- 11/4 Karin Linnea Birgitta Johansson, Lilla Ekeberg.
- 13/4 Rose-Marie Johansson, Fridhem, Stensholm.
- 14/4 Agneta Anna Maria Widegren, Fyrkanten, Stensholm.
- 17/4 Ann-Britt Christina Johansson, Skogsglntan, Göransberg.
- 19/4 Reine Jan-Erik Erlandsson, Smedstorpsgatan 9.
- 20/4 Kerstin Margareta Löfroth, Mästaregården, Stensholm.

- 2/5 Alf Jan Eklöf, Fagerslätt 27.
 11/5 Inger Maria Anita Håkansson, Smedstorpsgatan 10.
 17/5 Rolf Vilhelm Olsson, Björkelund, Ebbes.
 22/5 Madeleine Christina Sohlén, Slätten, Stensholm.
 30/5 Anna Margareta Cecilia Tour, Fyrkanten, Stensholm.
 2/6 Lena Inger Margareta Johansson, Karlslund, Nordskogen.
 4/6 Berit Elisabet Hultqvist, Furulund, Ebbes.
 4/6 Lars Bertil Moberg, Fagerslätt.
 19/6 Karl Gunnar Winqvist, Carlfors.
 21/6 Kristina Dreviega, Stensholm.
 25/6 Gun Christina Hultman, Ebbes.
 26/7 Ingegärd Viola Elisabeth Augustsson, Ekåsgatan 4.
 13/8 Eva Hultman, Ebbes.
 18/8 Uno Arnold Johansson, Solebo, Lunden.
 21/8 Jan Magnus Bertil Svensson, Fagerbergsvägen 3.
 28/8 Ulf Seved Erik Engström, Bäckaskog, Ebbes.
 30/8 Anita Kristina Larsson, Skolgatan 13.
 7/9 Gunnar Lars Åke Gustafsson, Marieberg 7, Stensholm.
 11/9 Bengt Karlsson, Bergsglantan, Stensholm.
 30/9 Barbro Marianne Finn, Fyrkanten, Stensholm.
 11/10 Ingemar Jan Ove Johansson, Stensholm.
 11/10 Mary Petersson, Egnahemsvägen 29.
 18/10 Arvi Ojasalu, Fyrkanten, Stensholm.
 27/10 Bernt Olof Vilhelm Nilsson, Jutevägen 14.
 5/11 Carl Jonny Emanuelsson, Götängen, Stensholm.
 11/11 Eva Monika Johansson, Berghaga 8, Bråneryd.
 21/11 Jan Erik Gunnar Grandin, Konsum, Stensholm.
 3/12 Bernt Bror Evert Andersson, Skolgatan 5.
 17/12 Bo Arne Erik Andersson, Eskilstorp.
 25/12 Bertil Alf Helmer Tu vesson, Eriksberg, Stensholm.

Ingångna äktenskap under 1948.

- 17/1 Karl Ragnar Anders Reuterland, Hagaborg 9, Huskvarna
 och Solvig Aina Helena Fransén, Fagerängsgatan 5, Fa-
 gerslätt.
 3/4 Gunnar Sohlén, Slätten, Stensholm, och
 Kerstin Ing-Britt Linnea Andersson, Stensholm.
 1/5 Karl Gunnar Olsson, Smedstorpsgatan 11, Fagerslätt, och
 Doris May Johansson, Fagerslätt.
 16/5 Josef Jan Dreviega, Lundbacka, Stensholm, och
 Leokadja Wenglinska, Stensholm.
 16/5 Erik Engström, Riddaren 10, Huskvarna, och
 Ragnhild Irene Johansson, Bäckaskog, Ebbes.

- 22/5 Nils Gustaf Josef Gustafsson, Hotellet, Stensholm, och Kazimiera Rzemikowska, Stensholm.
- 22/5 John Sture Andersson, Bosaryd, Bankeryd, och Rut Signe Sofia Welin, Baggarp.
- 24/7 Julius Natanael Zetterman, Ängen, Stensholm, och Mimmi Marie Helene Andersson, Edenborg, Pettersberg.
- 31/7 Bernt Erik Gunnar Hultman, Ebbes, och Asta Svea Florens Johansson, Stensholms Säteri.
- 2/10 Nils Gustaf Hall, Barkeryd, och Dagny Sofia Johansson, Slögestorp.
- 9/10 Nils Einar Sten Jonsson, Nordskogen, och Rut Margit Sundell, Nordskogen.
- 6/11 Klas Johan Sundvall, Storgatan, Huskvarna, och Majken Gunborg Elisabet Sundbäck, Råsunda, Ebbes.
- 6/11 Tomasz Sliwa, Stensholm, och Jadwiga Wiktor, Stensholm.
- 28/11 Göran Rune Sten Karlsson, Ringvägen 8, Jutaholm, och Anna Ingeborg Jakobsson, Jutaholm.
- 31/12 Erik Josef Ingvar Olsson, Solhaga, Pettersberg, och Vanda Svea Marianne Fransén, Fagerängsgatan 5, Fagerslätt.

Män i Hakarp, som ingått äktenskap med "utsocknes"

1. Grovarbetaren John Artur Mattsson, Stensholm 1159, Ådalsvägen 63, gift den 14/2 1948 med affärsbitr. Ruth Ingeborg Anita Johansson, Pilgatan 6a, Jönköping.
2. Emaljören Gösta Allan Gillis Sundén, Rosenberg, Petersberg, gift den 21/2 48 med barbiträdet Ann-Britt Rosa Johnsson, Grännavägen 5, Huskvarna.
3. Målaren Karl Oskar Emil Gemark, Skogshyddan, Petersberg, gift den 1/2 1948 med finska mb. Anna Vilhelmina Hankanen, Helsingfors, Finland.
4. Bronsarbetaren Artur Sven Alfred Petersson, Carlfors, Tokarp Lilla 24, gift den 28/2 48 med konditoribitr. Eira Ingegärd Kristina Stark, Svenarum.
5. Försäkringsinspektören Per Gunnar Sandberg, Smedstorps-gatan 8, gift den 20/3 48 med försäkringstjm. Iris Maria Svensson, Stationsgatan 3, Huskvarna.
6. Bronsarbetaren Lennart Emanuel Melander, Carlfors, Tokarp Lilla 24, gift den 3/5 48 med May-Brita Ekholm, Helsingfors, Finland.

7. Gjuteriarbetaren Evert Henrik Petersson, Anneberg, Petersberg, gift den 30/4 48 med metalldukssömmerskan Ingrid Selma Elisabeth Johansson, Karlstrand, Ingatorps förs.
8. Filaren Göte Gunnar Verner Johansson, Göransborg, Nordskogen, gift den 24/4 48 med Tyra Linnéa Karlsson, Larmgatan 4, Jönköping.
9. Svarvaren Karl Elof Ingmar Karlsson, Bergsglantan, Stensholm, gift den 5/6 48 med hembitr. Elvy Elisabeth Aronsson, Måleskog, Bankeryd.
10. Montören Axel Fridgott Lennart Käll, Skogslid, Stensholm, gift den 12/6 48 med Jenny Elisabet Petersson, Lamåsa, Alseda.
11. Maskinböraren Ernst Johan Qvisth, Hagaslätt, Petersberg, gift den 18/9 48 med bagerskan Elsie Märta Maria Johansson, Floragatan 3 a, Jönköping.
12. Sovjetryske mb. Viktori Koljo, Hotellet, Stensholm, gift den 6/11 48 med sömmerskan Anna Ryttkönen, Ragnars-hild, Tranemo.
13. Kontoristen Bengt Anders Birger Carlsson, Ådalsvägen 63, gift den 6/11 48 med Vivan Naemi Ingegärd Johansson, Brunseryd, Svartorp.
14. Smärglaren Bernt Gustaf Lennart Andersson, Slätten, Stensholm, gift den 6/11 48 med damfrisörskan Laila Valborg Irene Kullebjörk, Norrahammar 4, Jönköping.

De som fullbordat loppet.

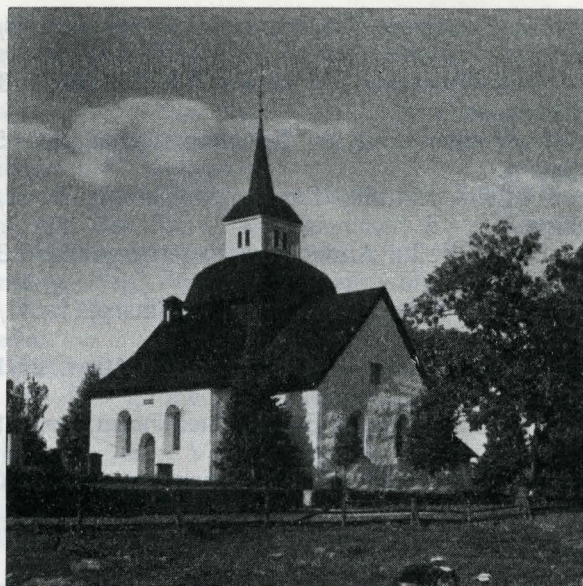
Under 1948 har följande personer avlidit. Flera av dem var födda i Hakarp, där de också stannat och verkat hela livet. »Deras gärningar följa dem efter.»

Döda 1948.

12/1	Anna Kuppak, St. Tokarp, f. 7/9 1874 i Estland.
22/1	Lars Egi Martin Sten, Dalby, Ebbes, f. 22/11 1885 i Hakarp.
25/1	Bror David Linus Andersson, Hjärtorp 5, f. 27/11 1881 i Malmbäck.
26/1	Amanda Amalia Blomdahl, f. Hane, Skolgatan 19, f. 18/12 1863 i Fagervik, Finland.
4/2	Gustaf Gunnar Bergqvist, Ebbes, f. 2/4 1889 i Hakarp.
24/2	Adolf Sigfrid Vilhelm Johansson, Hjärtorp, f. 11/11 1887 i Hakarp.

- 25/3 Augusta Svensson, f. Johansson, Stibbarp, f. 13/3 1858 i Månsarp.
- 8/5 Jan Olof Andersson, Götängen, Stensholm, f. 3/11 1947 i Hakarp.
- 27/5 Emma Kristina Lindsten, Egnahemsvägen 12, f. 5/11 1879 i Hakarp.
- 2/9 Anna Emilia Eklund, Ekeby, Stensholm, f. 17/9 1894 i Hakarp.
- 17/9 Karl Georg Folke Andersson, Fagerbergsvägen 3, f. 28/11 1890 i Hakarp.
- 29/9 Karl Gustaf Lind, Norrängen, Ammarp, f. 31/5 1859 i Haurida.
- 2/10 Karl Arvid Holmqvist, Olstorpsgatan 10, f. 25/12 1886 i Marbäck.
- 3/10 Betty Emilia Eklund, Ekeby, Stensholm, f. 23/10 1873 i Värnamo.
- 15/11 Magnus Svensson, Hallen, Stensholm, f. 22/6 1867 i Ölmstad.
- 28/11 Knut Skoglund, Berghaga 5, Bråneryd, f. 29/9 1879 i Skärstad.
- 29/11 Oskar Gustaf Vilhelm Granqvist, Skogslund 2, Ebbes, f. 29/9 1896 i Hakarp.

Antalet invånare i Hakarps socken var vid 1948 års utgång 2.575 personer, vilket innebär en ökning från 1947 med 27 personer. Den betydande folkökningen under de senare åren torde i huvudsak få tillskrivas den omfattande utvecklingen vid Stensholms fabrik.

Den kyrkliga verksamheten.

Kyrkans klockor ha under det gångna året ringt samman till gudstjänst sjuttioen gånger. Särskilt minnesrik blev högmässan den 31 oktober, då kyrkans orgel återinvigdes av domprost I. Hylander. Vid sju av årets högmässor har H. H. N. firats. En välbesökt alliansgudstjänst har hållits och en församlingshelg har varit anordnad av kyrkans ungdomsgrupp. Den gemensamma skolavslutningen i kyrkan vid vårterminens slut får kanske bli tradition. Vid åtta gudstjänster har Hakarps Bygdegör medverkat och en kör av skolbarn vid sex. Årets kollektsumma uppgick till kronor 1.519:98. Anordnandet av kyrkbuss en söndag varje månad från Bråneryd över Stensholm till kyrkan har varit uppskattat. En ny söndagsskoleavdelning startades under hösten i Stensholm, vilken främst rekryteras av barn från det nytillkomna Götängsområdet. Söndagsskolan räknade 70 barn vid årsskiftet. Femton vigslar har under året förrättats. Femtotre barn ha burits till dopet och trettiotre ungdomar ha firat sin första nattvardsgång. Femton församlingsbor ha blivit begravda å Hakarps kyrkogård. Församlingens tre kyrkovärdar

J. Andersson, G. Hakeman och E. Ljung blevo enhälligt omvalda till kyrkovärder för fyraårsperioden 1948—1951 och kyrkovärden John Andersson har för långvarig, trogen tjänst i sin församlings kyrka belönats med Kungl. Sällskapet Pro Patria guldmedalj. Kyrkorummet har blivit ytterligare berikat genom det förnämliga skick, vari kyrkoorgeln efter genomgången omdisponering och tillbyggnad framträder. Elektriskt ledljus har installerats och kyrkogården har förskönats genom planteringar av häckar och parkträd. För inseeende och vård om församlingens kyrkogård svarar fr. o. m. 1948 en kyrkogårdsnämnd bestående av fem ledamöter med komministern som självskriven ledamot. Verksamheten inom de olika kyrkliga arbetsenheterna har under året varit livlig. Traditionsenligt har Kyrkl. Arbetsföreningen stått för inbjudan till De Gamlas Dag, som i år samlade ett 80-tal gamla över 70-årsstrecket. Föreningens årsinkomst på 2.448: — kronor har utdelats till välgörande ändamål inom och utom församlingen. Kyrkans Ungdomsgrupp har 30 medlemmar och scoutavdelningen bildade vid årsskiftet egen scoutkår med 36 medlemmar under K. F. U. M. De ungas sykkrets har haft ett 25-tal sammankomster och det ekonomiska resultatet av Ungdomsgruppens verksamhet visade på en omslutning av omkring 1.500: — kronor. Hakarps Kyrkobrodrakår har varit flitigt samlad omkring bibelstudier och föredrag med diskussioner. Studieämnena ha under vårterminen varit "Kristendom och Kyrka" och under höstterminen "Vår psalmbok dess historia och skalde". Med särskild glädje kan till kyrkans krönika för 1948 antecknas, att arbetet med den sedan förra året planerade ungdomsgården kunnat påbörjas. Prästgårdens gamla spannmålsmagasin har ställts till förfogande för detta ändamål och är nu under ombyggnad. Ombyggnadsarbetet, som tillkommer helt på frivillig väg, har blivit föremål för stort intresse från flera församlingsbor. Stora gåvor ha skänkts. Så har bl. a. Carlfors kommanditbolag skänkt 4.000: — kronor jämte materiel, Ebeverken varmluftanläggning, Husqvarna Vapenfabrik elektrisk spis, en Hakarpsbo har givit 1.000: — kronor och två Hakarpsbor 500: — kronor vardera. Lantbrukarna ha skänkt timmer och frivilliga dagsverken ha utförts av ett stort antal intresserade. För ungdomsgården har en stiftelse bildats, vars intressenter utgöres av de olika kyrkliga arbetsenheterna inom församlingen. Ungdomsgården är främst avsedd att vara samlings- och fritidslokal för kyrkans ungdomsorganisationer och övriga kyrkliga arbetsenheter och det är en förhoppning att den skall få en stor uppgift att fylla och bliva församlingen till glädje och nytta.

Josef Larsson.

Orgelinvigning.

En förväntansfull menighet hade den 31 oktober mött upp i vårt vackra gamla tempel, när de första ackorden strömmade ut från den nyrestaurerade och delvis ombyggda kyrkoorgeln, som nu skulle invigas.

Invigningen förrättades av domprosten Ivar Hylander. Akten, som ägde rum i samband med högmässan, inleddes med ps. "Herren vår Gud är en konung i makt och i ära", varpå domprosten höll invigningstalet med utgång från psalmistens ord: "Lovsång höves oss". Han yttrade bl. a.: "Ett oroligt ting är vårt hjärta, och det är inte lätt att vara människa i en svår tid som vår, men vi veta, att Gud inte lämnar oss ensamma. Hans nåd innesluter oss, han är med oss på bönens och lovsångens väg. Templet är helgat till bönens vakttjänst. Lovsången är seger- sången om den kraft, som kommer från den store hjälparen. Till andaktens tjänst skall orgeln invigas. Må dess tjänst få vara ett bärande medel till församlingens uppbyggelse. Vile Guds välsignelse över dess uppgift i templet och vare den helgad åt Herren."

Hakarps bygdekör sjöng därefter: "Herre, till vem skola vi gå?" varpå följde altartjänst, som förrättades av kyrkoherde Ragnar Lindstam och komminister Josef Larsson, den senare som sjungande liturg. Domprosten predikade därpå över dagens högmässotext med temat: "När rätten kommer till seger."

Efter altartjänsten följde en högtidlig akt, då domprosten överlämnade Pro Patrias medalj i guld "För trohet och flit" till kyrkovärden John Andersson, som innehaft kyrkovärdsbefattningen i 16 år. Så följde en orgelkonsert av domkyrkoorganisten Gotthard Arnér från Växjö, som tjänstgjort under gudstjänsten. Hr Arnér hade också varit kontrollant vid orgelbygget. Han utförde först preludium och fuga i g-moll av Buxehuwde och två orgelkoraler av Bach. I den senare av dessa medverkade Hakarps bygdekör.

Så samlades man till kyrkkaffe i kommunalsalen. Här lämnade kyrkoherde Ragnar Lindstam en historik över de orglar, som använts i Hakarps kyrka.

Huruvida den gamla kyrkan haft orgelverk är icke känt. Nils Hägerflyckt försåg den nya med sådant instrument på fem stämmor för en kostnad av 500 daler kopparmynt. Denna orgels "bildhuggeriarbeten" omnämnas 1783. År 1775 bragtes på tal att ombygga det gamla orgelverket. Andra utgifter, bl. a. till Erik Matteson från Gagnef och andra dalkarlar, som lagt om ringmuren, hade dragit en kostnad av 107 daler silvermynt. Ett nytt

orgelverk beräknades kosta 700—800 plåtar, och därtill hade kyrkokassan inte råd. Man gick därför 1783 i författning om att undersöka möjligheterna för det gamla "positivets" renovering och tillkallade orgelbyggaren Per Schörlin från Linköping för att göra en undersökning. Han förklarade emellertid, att verket till "såväl pipor som bälg, klaver och regeringar var av ålder så förslitet, förfallet och förmultnat, att därpå slätt ingen reparation till församlingens förmån göras kan. — I värde kan av allt detta ej mera tagas än det lilla antal, som av blypiporna, sammansmälta, erhållas kan."

Kontrakt med Schörlin uppgjordes dock om byggande av ett nytt orgelverk.

Orgeln skulle ha följande stämmor: Principal 4 fot av rent tenn d:o 8 fot diskant, av rent tenn, qvintadena 8 fot, av metall, gedakt 8 fot, av trä, flöjt 4 fot, av trä, qvinta 3 fot, av metall, flacheolett 2 fot, av metall, oktava 2 fot, av metall, scharff 3 chor, av metall, trumpet 8 fot, de sex största av trä, de övriga av metall, trumpet 4 fot, av metall uti basen, vox virginea 8 fot, diskant av metall på 2:e register, superventil och tremulant.

Klaveret skulle göras med full oktav ifrån grova C. t. o. m. trestrukna D. Även skulle göras pedalklaver ifrån grova C t. o. m. ostruket G och på grund av det knappa utrymmet en dubbel bälg av erforderlig storlek.

Strukturen skulle överensstämma med den ritning Kungl. Överintendentsämbetet komme att meddela. Klaveret skulle sättas på ena sidan. I ersättning skulle orgelbyggaren bekomma, utom fri transport till Hakarp, nödig skjuts, resekostnad, fri förtäring och arbetsrum, under den tid verket uppsattes, 227 riksdaler, 37 skillingar och 4 runstycken specie. Kontraktet är daterat den 16 mars och 24 maj 1783.

Bildhuggeriarbetet utfördes av N. Hammarstrand i Linköping.

Den 5 juni 1784 avgav organisten Friedrich Lorin i Rogberga rapport över den besiktning han på prostens uppdrag verkställt. Hans utlåtande slutar: "— varför detta orgelverk härigenom approberad och godkänt varder, och till byggmästaren, Herr Direktören Schörlin, välförtjänta beröm betygat, att han vid denna orgelbyggnad visat sitt goda handlag, stora insikt och uppriktighet."

Denna orgel användes till 1864, då en ombyggnad blev nödvändig. Kostnaden uppgick till 1.000 riksdaler. År 1905 insattes en ny orgel med 9 stämmor.

Den nya orgeln, som nu invigts, är ett förstklassigt instrument. Som ett kuriosum kan påpekas, att en av piporna från

1784, ännu efter 164 år ljuder klangfull och fulltonig i sin nya infattning.

Ombyggnaden har dragit en kostnad av 12.300 kronor.

L. S.

Kontrollantens avsyningsutlåtande.

Då undertecknad varit kontrollant vid orgelbygget i Hakarps kyrka och denna dag slutgiltigt avsynat detsamma, får jag härmed lämna följande utlåtande.

Arbetet har utförts av orgelbyggarfirman Hammarberg i Göteborg. Det har omfattat en omdisponering av det gamla verket samt tillbyggnad av ett antal nya stämmor. I detta sammanhang har manual 2 erhållit ny luftlåda. Det gamla pipmaterialet har genomgått en fullständig rengöring och omintonation. Orgelns disposition är nu följande:

Manual 1:

Principal 8 gamla stämman omintonerad.

Gedackt 8 gamla Ekoflöjt 4 med ny bas C—H.

Oktava 4 gamla stämman omintonerad.

Hållflöjt 4 gamla Flöjt harmonique som omändrats. Ej bas.

Kvinta 2 $\frac{2}{3}$ ny stämma.

Oktava 2 ny stämma.

Mixtur 3 chor ny stämma.

Manual 2.

Rörflöjt 8 gamla stämman.

Salicional 8 gamla stämman.

Gemshorn 4 ny stämma.

Nasard 2 $\frac{2}{3}$ ny stämma.

Principal 2 ny stämma.

Oktava 1 ny stämma.

Pedal.

Subbas 16 gamla stämman.

Gedacktpommer 8 från gamla Borduna 16.

Koralbas 4 gamla fasadprincipalen.

Det gamla spelbordet har använts efter nödig restaurering och försetts med ny pedalklaviatur av numera vanlig svängd form. De nya registerandragen för manual 2 har placerats ovanför manualklaviaturen. Den nya luftlådan till manual 2 är liksom den gamla av pneumatiskt system och är placerad bakom manual 1. Nytt crescendoskåp är byggt för manual 2. Vidare har orgeln försetts med elektrisk fläkt.

Arbetet är utfört med stor omsorg och skicklighet. Orgelbyggaren har ej skytt någon möda att få det nya att väl smälta samman med det gamla. Lufttillförseln är god och luftkanalerna vida och fullständigt täta. Lufttrycket är jämnt i alla lägen och inga svankningar eller stötar kan förmärkas.

Pipmaterialet är utmärkt och klangen förträfflig. De gamla stämmorna ha omsorgsfullt renoverats och omintonerats. De nya stämmorna utmärker sig för en god mensurering och intonation. Orgeln har genomgått en verkligt klanglig förnyelse, så att den utmärkt väl lämpar sig för sitt ändamål och väl motsvarar de fordringar man kan ställa på en god kyrkoorgel. Dess ljusa, fasta ton är en glädje att lyssna till. Varje stämma har fått sin karakteristiska klangfärg och de blandar sig utmärkt med varandra. Intonationen är jämn från Subbas 16 till den lilla Oktava 1. Orgelns tutti är intensivt och klart utan att verka påträngande.

Koppel och kombinationer fungera som de skall. Touchen är lätt och behaglig och repetitionen perfekt. Trakturen i övrigt oklanderlig.

Sin uppgift som liturgiskt instrument fyller orgeln på ett tillfredsställande sätt.

Då kontraktets föreskrifter är uppfyllda och då f. ö. inga skäl till anmärkning föreligger, har undertecknad därför till sist endast att med de bästa vitsord godkänna verket för dess uppgift till tjänst och uppbyggelse i Hakarps kyrka.

Hakarp—Växjö den 18 oktober 1948.

Gotthard Arnér.

Domkyrkoorganist.

Den frikyrkliga verksamheten.

Frikyrklig verksamhet i Hakarps socken har bedrivits av missionsförsamlingarna i Betania, Pettersberg och Hakarps norra missionshus. Goda resultat har noterats vid missionsauktioner och andra offerinsamlingar. På båda platserna samt i Carlfors bedrivs söndagsskolverksamhet. Söndagsskolans fester samla talrik publik likaså demonstrationer, som anordnats av söndagsskolan. I Betania arbetar även en juniorförening samt en avdelning Unga Viljor. Den senare för ungdomar mellan 9 och 13 år.

Filip Magnusson.

Den kommunala förvaltningen 1948.

År 1919 övergick beslutanderätten i de kommunala angelägenheterna i vår socken från kommunalstämman till kommunalfullmäktige, vilkas antal bestämdes till 20 st. Under valperioden 1947—1950 består fullmäktige av följande personer: Albin Karlsson, ordf., landstingsman, Gunnar Hakeman, v. ordf., godsägare Josef Svensson, expeditör, John Andersson, filare, Carl Sandberg, verkmästare, Petrus Petersson, slipare, Bror Thunberg, folkskollärare, Karl Ekholm, gjutare, Gustaf Granqvist, kontorschef, Gunnar Sandberg, symaskinsarbetare, Arne Randau, fabriksarbetare, Artur Nordström, lantbrukare, Carl Erik Svensson, skomakare, Gunnar Salomonsson, kantor, Lilly Gustafsson, fru, godsägare, Arvid Engblom, verktygssvarvare, Gösta Almqvist, svarvare, Fredrik af Klercker, direktör, Gustaf Johansson, ombudsman, Gustaf Hultman, köpman. Av dessa har Gustaf Granqvist avlidit och ersatts med handl. Albert Lundin, Artur Nordström har avflyttat och arrendator Arvid Löwinger har insatts i hans ställe. Carl Erik Svensson har avgått av annan anledning och efterträts av fru Annie Petersson.

Kommunens utgifter och inkomster har under året balanserat på en summa av 503.362 kronor. Antalet skattekrönor uppgick till 45.390 med en utdebitering av kr. 6: 20 pr skattekröna, vari utdebiteringen för kyrkliga ändamål även är medräknad.

För folkpensionärerna inom socknen infördes från 1 april 1948 särskilda bostadstillägg. Dessa utgingo under året med 120 kronor till gift pensionär, vars make åtnjöt folkpension, för båda makarna tillsammans 240 kr. och till annan pensionsberättigad med 192 kr. Enligt fullmäktiges beslut skall dessa belopp under 1949 höjas till 252 resp. 204 kronor. Gift pensionär, som erhåller hustrutillägg, kan erhålla fullt bostadstillägg.

De särskilda bostadstilläggen äro behovsprovade.

Hela kostnaden bestrides av kommunala medel och uppgick under året till omkring 12.000 kronor.

Under året har en mödr- och barnavårdscentral inrättats. Den är inrymd i en nyanlagd, praktiskt inredd fastighet med bostad för distriktssköterska, hemvårdarinna och vaktmästare. Kostnaden har uppgått till omkring 120.000 kronor.

I oktober 1948 påbörjades uppförandet av ett pensionärs-hem. Man beräknar att inflyttning skall kunna ske sommaren 1949. Kostnaden är beräknad till 156.000 kronor.

Den kyrkliga förvaltningen.

Över de kyrkliga angelägenheterna beslutar, sedan 1943, kyrkofullmäktige. Antalet ledamöter är 15 st. och under 1948 har dessa varit: John Andersson, ordf., kyrkovärd, Josef Larsson, v. ordf., komminister, David Johansson, lantbrukare, Carl Sandberg, verkmästare, Eskil Lago, förman, Gunnar Hakeman, kyrkovärd, Erik Svensson, fabriksarbetare, Axel Werner, folkskollärare, Oskar Jönsson, elektriker, Harry Andersson, lantbrukare, Oskar Franzén, verkmästare, Erik Ljung, kyrkovärd, Gustaf Hultman, köpman, Lilly Gustafsson, fru, godsägare, Gunnar Grytberg, snickare.

Utgifter och inkomster för kyrkliga ändamål har balanserat på 38.238 kronor och kyrkogårdskassan har haft en omslutning på 2.936 kronor. För kyrkliga ändamål har utdebiteringen uppgått till 51 öre pr skattekrona.

Under året har kyrkan vitkalkats för en kostnad av 1.000 kronor.

Hakarps Ungdomsråd.

Hakarps Ungdomsråd bildades den 1/3 1947 av representer från samtliga ideella organisationer inom kommunen nämligen Hakarps Hembygdsgård, Bygdekören, Hakarps Kyrkas Ungdomsgrupp, Hakarps Scoutkår, Hakarps norra kristliga ungdomsförening, Betania Ungdomsförening, S. D. U. K. Facklan, I. K. Hakarpspojarna, Idrottsklubben Stefa, A. B. F:s avd. i Hakarp samt Barnavårdsnämnden, Skolstyrelsen och Nykterhetsnämnden. Ungdomsrådet, som vill söka bidra till dans det av en andligt stark, intellektuellt vaken och kroppsligt sund ungdom, ser främst som sin uppgift att vara ett kontaktorgan mellan de olika ideella organisationerna inom kommunen samt att nå kontakt med den ungdom, som står utanför föreningarna och söka ordna dess fritidsproblem. Under år 1948 har Ungdomsrådet anordnat en medborgarkurs, som upptog ämnena: medborgarkunskap, hem- och ungdomsfrågor samt svenska. Kursen samlade 30 fasta och 60 tillfälliga deltagare. Ett föräldramöte har hållits, varjämte styrelsen beslutat att under 1949 anordna en instruktionskurs för ungdomsledare. — Ungdomsrådets styrelse utgöres av: komminister J. Larsson, ordförande, B. Thunberg, sekreterare, Y. Johansson, kassör, B. Malmros och E. Rydberg.

Josef Larsson.

Ordf.

Sjukkaserverksamheten 1948.

Hakarps erkända sjukkasse har med 1948 fullbordat sitt femtonde verksamhetsår.

Styrelsen har bestått av John Andersson, ordf., Josef Svensson, Gunnar Sandberg, Ragnar Tengvall och Georg Johansson.

Revisorer har varit Karl Ekholm och Valter Nyström samt Centralsjukkassans revisor Hans Johansson.

Styrelsen har haft sju sammanträden under året och hela kassan har sammanträtt två gånger.

Medlemsantalet var vid årets ingång 766 män och 552 kvinnor eller sammanlagt 1.318 personer. Vid slutet av 1948 var antalet medlemmar 765 män och 599 kvinnor, sammanlagt 1.364 personer, en ökning sålunda med 46 medlemmar. Genom föräldrarnas medlemskap är 606 barn sjukförsäkrade. Av kommunens 2.575 invånare är 76,5 % anslutna till kassan.

Antalet sjukdomsfall har uppgått till för män 218, för kvinnor 149 och för barn 17 st. eller tillsammans 384 st.

Sjukpenning och sjukhusvård har utbetalts för 7.407 dagar. Sjukhjälp har utgått med 22.353 kr. och sjukvårdsersättning med 2.194 kr.

Kristillägg för 2.996 dagar har uppgått till 1.768 kr.

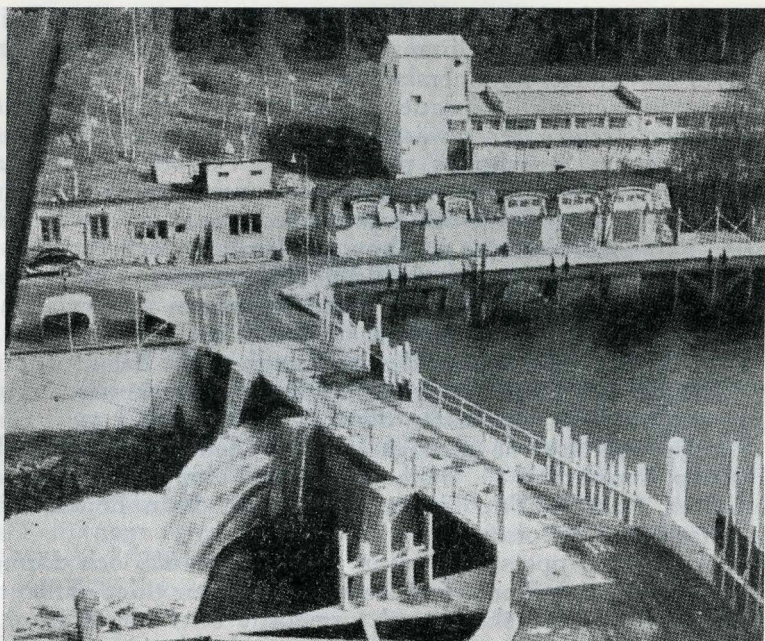
Utgifterna för läkare och medicin har dragit en kostnad av 16.487 kr.

För Centralsjukkassans räkning har utbetalts 18.332 kr. i sjukhjälp och moderskapshjälp.

Verksamheten under 1948 har gett ett överskott på 10.437 kr. Kassans sjukhjälpfond uppgår vid årets slut till 59.367 kr.

Medlemmarnas medelålder uppgår till 36 år.

Samtliga skolbarn inom distriktet erhåller fri sjukvård under hela skoltiden, även under ferierna.

Carlfors — ett stycke kulturhistoria.

På Holavedens utlöpare vid sydöstra sidan av Vättern, tre km söder om Huskvarna, ligger Sveriges enda bronsfabrik, Carlfors, i Hakarps socken.

Sedan Huskvarnaån lämnat Stensjön 212 m. ö. h., går den över sockengränsen mot norr in i den lilla Laggarebosjön och bildar, där den söker sig fram över högplatån, en rad forsar och fall, innan den slutligen utfaller i Vättern, 88 m. ö. h.

Naturen är rik och omväxlande med branta löv- och granskogsbeklädda höjder. Jordmånen består mest av lera, sand och svartmylla och är mycket bördig. Trakten omkring ådalen har lockat till tidig bebyggelse. Talrika stenåldersfynd vittnar här om. Ett stycke österut från ån ligger "Lundaberget", vid vars fot finnes ett gravfält från yngre järnåldern. Här var en gång medelpunkten för Tveta härads hednakult.

Vid den översta forsen omtalas på 1500-talet "en kvarn på ½ mantal Höggärdets ägor". Denna kvarn torde vara det första utnyttjandet av den fors, där Carlfors nu är beläget.

År 1690 anlades vid forsen en "knippehammare"¹ av änkefru Helena Hägerflyckt på Göransberg. Anläggningen privilegierades 1707 av Kungl. kommerskollegium.

Just vid denna tid började industrier uppstå även vid de nedre fallen. Huskvarna gevärsfaktori hade anlagts år 1689 och år 1702 tillkom Stensholms pappersbruk vid ett fall omkring två km. längre ned vid ån, norr om "knippehammaren". Denna kom efter en tid ur bruk och ersattes sedermera av enträmassfabrik. Pappersbruket var i behov av slipmassa och det var ju lämpligt att få råvaran framställd i brukets närhet med goda transportmöjligheter. Trämassan kunde nämligen i prämar fraktas nedför ån till pappersbruket.

Den 19 juni 1874 fastställdes av Kungl. maj:t bolagsordning för Carlfors AB, som "hade till ändamål tillverkning av träpappersmassa eller produkter därav."

Bolagets stiftare var godsägaren F. W. Laurin på Stensholm i Hakarp, sergeanten G. Stålhammar på Tokarp, Hakarp, och fabrikören Carl L. Friedländer, Jönköping. Från honom härledes namnet, Carlfors.²

Stensholms pappersbruk brann ned hösten 1889 och därmed var också massafabrikens förnämsta avnämare ur tiden. Tillverkningen av massa minskades och upphörde efter något år. Anläggningen fick förfalla, och endast en stenbyggnad av fabriken återstod. Denna byggnad kom sedermera att inrymma den första kända tillverkningen av bronsfärger i vårt land.

Den 29 december 1898 höll det fortfarande bestående Carlfors AB bolagsstämma i Jönköping. Därvid beslöts "att föremålet för bolagets verksamhet härnäst skall vara tillverkning av bronsfärger." Det är väl troligt att förslaget kom från Carl Friedländer, som hade vidsträckta affärsförbindelser både i in- och utlandet.

Styrelsen bestod av samtliga delägare i bolaget: fabrikören Carl Friedländer, godsägaren Carl Björkman och hovrättsrådet Axel Bratt. Aktiekapitalet skulle var lägst etthundra tusen kronor och högst trehundra tusen.

Nu blev det åter liv och rörelse vid Carlfors. De maskinella anordningarna utfördes av tyskar, de flesta från bronsfabrikerna i Nürnberg. Ledare och bronsmästare var Nikolaus Stich och de övriga Josef och Johan Stich, Konrad Müller, Leonard Falk, Konrad Keller, Joh. Trapp, Georg Mayer, Johan Polster och Georg Engelhart. Då anläggningen var färdig återvände samtliga

¹ Vattendriven hammare för tillverkning av »knippejärn», d.v.s. järn av finare dimensioner, vilket brukade buntas ihop i knippor.

² Generalstabens karta har oriktigt namnet **Karlsfors**.

efter entid till Tyskland. Arbetsstyrkan utgjordes senare endast av ett par man och några flickor för paketering av bronsen.

År 1899, den 13 juni, tillträdde Fritjof Adrian Glanzelius disponentbefattningen. Han var född i Hedvig Eleonora förs. i Stockholm den 4/3 1874, gift den 23/5 1899 med Hulda Emilia Gorschelich, född i Åbo, Finland 28/1 1875. Glanzelius ledning av fabriken blev inte långvarig. Den 3 augusti 1900 satt han på sitt kontor tillsammans med kusken Nilsson, då åskan slog ned i telefonen och Glanzelius ljöt en ögonblicklig död. Kusken Nilsson blev förlamad i båda benen men räddades till livet.

Glanzelius efterträddes den 5/7 1901 av Thomas Bahle som disponent. Han var född i Nürnberg 22/11 1871, och gift med en syster till Glanzelius, Aina Olivia, född i Eskilstuna 31/1 1866. Bahle stannade som disponent till den 10/10 1929. Hustrun avled den 13/5 1928 och Thomas Bahle den 18/1 1941.

Då Carl Friedländer avled 1902 invaldes i styrelsen handl. Bror Engdahl, Jönköping, som också utsågs till verkställande direktör. Från den 4 maj 1903 bestod styrelsen av Bror Engdahl, löjtnant Aug. Dandenell, Jönköping, och godsägare Carl Björkman, Axamo.

År 1908 fick fabriken i Georg Kohl en skicklig bronsmästare. Han hade förut varit färgmästare vid Rotenburgs bronsfabriker i Tyskland. Kohl var född i Rothenbruch i Bayern 10/7 1884 och gift med Anna Escoffier, född i Emskirchen 29/10 1884.

Kohls medhjälpare var Sven Sjögren som var anställd i 18 år. Under tiden 1915—1919 var Sjögren ensam i verkstäderna, då Kohl vistades i Tyskland under första världskriget.

Maskinparken bestod ända till 1929 av två öppna rundstammar, 4 enkla skrotstammar, 4 slutna rundstammar, en 28-stamp, 6 st. 16-stammar för aluminiumverket och 8 st. 16-stammar för guldverket.

Kohl återkom i mars 1919 och stannade till november 1930, då han begav sig till Schweiz, där han satte upp egen bronsfabrik. Han avled 1934.

År 1929 blev civilingenjören Einar Björklund disponent i företaget och under hans insiktsfulla och energiska ledning inleddes ett nytt och betydelsefullt skede i Sveriges enda bronsfabriks historia.

Lennart Söderqvist.

Det nya skedet.

År 1929 såldes Carlfors AB till ett konsortium, bestående av bankfirman Cervin i Stockholm, direktör Carl Wessblad,

Stockholm, samt civilingenjör Einar Björklund, Valdemarsvik. Thomas Bahle avgick med pension, och ingenjör Björklund blev disponent.

1931 härjades fabriken av en förödande eldsvåda. Bankir Cervin och direktör Wessblad sålde sina aktier till disponent Björklund, som övertog fabriken ensam. Det värdefullaste, som fanns kvar efter branden, var vattenfallet. Med hjälp av ett industrilån byggdes fabriken upp igen fortast möjligt för undvikande av onödig stagnation. I snabb fart växte den nya fabriken, och nya maskiner anskaffades dels från Tyskland och dels inom landet.

1933 uppfördes ett stort aluminiumverk efter tyskt mönster. Året därpå beviljades ett lån ur vattenkraftslånefonden och en kraftstation byggdes efter ritningar av major John Giers. Arboga. Nydqvist & Holm i Trollhättan levererade maskinerna. 1937 uppfördes åter ett aluminiumverk. Aluminiumpulver hade under tiden fått stor marknad inom gasbetongindustrien, där pulvret användes som jäst.

Tillverkningen ökades år från år, magasin och ugnshus uppfördes, rensning av ån utfördes både ovanför och nedanför dammen, för att största möjliga kraftmängd skulle utvinnas. När kriget bröt ut 1939, hade Carlfors en betydande export på såväl de skandinaviska länderna som på England, Polen och Sydamerika.

År 1940 avled disponent Björklund, endast 45 år gammal, efter några års ohälsa, ådragen av alltför intensivt arbete. Under de nio år, han ägde fabriken, undergick denna en betydande utveckling. Om den vackra uppblomstringen från en undanskymd tillvaro med liten tillverkning tala omsättningssiffrorna och arbetarantalet ett tydligt språk.

På inköp och försäljning vilar en stor del av ett företags framgång. Kamrer Nils Lindquist, som anställdes 1933, då ingen ännu riktigt visste, hur det hela skulle gå, och konjunkturerna och lönerna voro dåliga, kan nu se tillbaka på en skiftande arbetstid med både bekymmer och glädjeämnen.

År 1941 anställdes ingenjör Gustav Winqvist som driftsingenjör. Han var då endast 24 år gammal och kunde med ungdomens entusiasm kasta sig in på ett arbetsfält, som åtminstone här i landet var ganska litet känt. Genom uppfinningar och förbättringar i tekniskt avseende har han nu fört fabrikationen ett gott stycke framåt, och vi ha all anledning hoppas, att han redan nästa år skall lyckas passera en ny betydande milstolpe.

En fast arbetarstam har under årens lopp blivit ett stöd för fabriken, och pålitligt och duktigt folk sköter nu sina uppgifter

på olika områden. Efter hand som rörelsen vuxit, har det blivit nödvändigt att öka ut personalen både i fabriken, packsalen, på kontoret och i laboratoriet. Alla sköta sina sysslor gnisselfritt, och andan i företaget är den bästa.

Under de senaste åren har den ene efter den andre av de anställda byggt sig egna hem på Carlfors' område och har då åtnjutit stora fördelar. Som en kuriositet kan i samband med bostadsfrågan nämnas, att i slutet av 1890-talet fyra familjer bodde i samma våning i nuvarande disponentbostaden. Varje familj hade ett rum, och i detta lilla rum kunde 6—8 personer bo. Alla fyra familjerna hade ett gemensamt kök med öppen spis och var sin krok att hänga grytan på. På fråga, hur det kunde gå att samsas, svarade en av gubbarna: "Ja, vi karlar håller nog ihop, men käringarna, di träter."

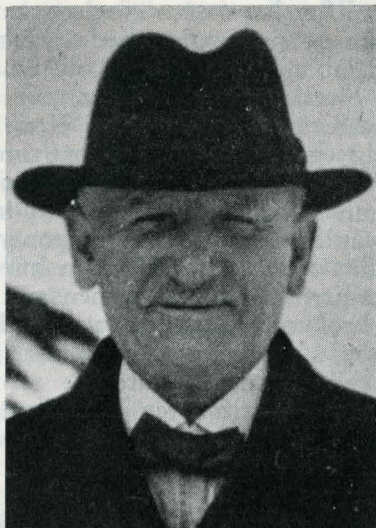
År 1929 fanns vid Carlfors en disponent, en arbetare, en kusk samt två packflickor. Årsomsättningen var 60.000 kr. År 1947 sysselsatte fabriken c:a 40 anställda och omsättningen var drygt 1.500.000 kr.

Den nuvarande styrelsen består av direktör Gustaf Eckerbom, Stockholm, kammarrättsrådet Kurt Björklund, Djursholm samt Fru Elsa Björklund, Carlfors. Verkst. direktör är Fru Elsa Björklund, försäljningschef kamrer Nils Lindqvist och driftsingenjör Gustaf Winqvist.

Fabriken tillverkar för närvarande torra bronsfärger i pulverform för målning, litografiskt tryck, offset och tapettryck m. m. samt aluminiumpulver för gasbetong och pyrotekniska ändamål, ävensom atomiserat aluminiumpulver för termit, värmekompressor och metallurgiska ändamål.

Den 1 januari 1947 utarrenderades Carlfors AB till Carlfors Bruk, E. Björklund o. Co. Kommanditbolag, men därigenom har ingen ändring skett, vad fabrikationen beträffar.

Elsa Björklund.

Alfred Hillerström.

Luffare och tiggare i Hakarp.

Luffaren i Sverige börjar nu bli en legendarisk gestalt. I Harry Martinssons bok "Vägen till Klockrike" har den sympatiske och filosofiske representanten för denna "yrkesgrupp" fått sin runa ristad.

Även Hakarp hade på sin tid besök av dessa vagabonder. För 40—50 år sedan fanns luffaroriginal som regelbundet besökte våra trakter, främst då för proviantering. De flesta av dem kanske man skall kalla för tiggare, ty påsen på ryggen med brödstycken, korvbitar och annat gott, var gemensamt attribut för flertalet. Nog fanns det en och annan som ej bar påse. Han hade då specialiserat sig på klingande valuta. Med denna kunde han få, om det gällde, både mat och husrum. De tiggare vi minnas från dennatid hade troligen sitt hemvist i närliggande socknar. Långtradarna kom sällan genom Hakarp, i varje fall ej genom samhällena. Som original i allmänhet brukar ha, så hade även dessa vandrare sina öknamn. Deras rätta namn kände ingen. Att "Lurken" hette Johan Lindkvist, det veta vi. Vad däremot "Himlagubben", SkinnbergsLunta och RumpeSven hade för benämning i kyrkoboken är okänt. För att fullständiga förteckningen kan vi också medräkna Mullsjögubben, StollaHedda och till slut den oförarglige Alfred Hillerström, aristokraten i sällskapet.

Lurken var liten till växten. Hans ansikte var helt skäggbevuxet och håret hängde rätt ovårdat omkring vegamössan. Med en något för stor kavaj och dito byxor gjorde han ett rätt komiskt intryck. Sitt tillhåll hade han mest hos Gustavssons på Jutaholm, där han hade en brits i uthuset. Hos Gustavssons blev han omplockad med mat och varjehanda. Där hjälpte han till med ett och annat. Han var tystlåten och godmodig och aldrig hördes att Lurken gjorde någon något för när.

Då Himlagubben kom blev det uppståndelse bland ungarna där han gick fram. Som en löpeld sprid sig ryktet om hans ankomst. Snarligen hade han en lång svans efter sig av barn i alla åldrar. Som en biblisk patriark skred han fram med sin käpp, sitt långa skägg och med påsen på ryggen. Han var alltid klädd i svart rock och hatt. Då någon frågade var han bodde blev alltid svaret: "Mitt hem är i himmelen". Det berättades att han varit folkskollärare och bodde på sin ålderdom i Rogberga fattigstuga. Liksom de flesta av sina likar hade han sett bättre dagar.

Den som höll ut längst i yrket var Alfred Hillerström. Han hade vänner överallt. Efter några månaders bortvaro kom han alltid åter på en kort visit. Bekant med alla som han var, blev han alltid välkommen. Han tiggde men på ett försynt sätt och endast små summor åt gången. Sin framställning om bidrag till uppehållet gjorde han alltid i viskande ton i örat på den tilltalade. "Du, du har väl inte tio öre på dig". Hillerström var skomakare från början och född i Gränna. En stad som han sedan gärna besökte. Många äventyr från sina färder hade han att berätta. En kall vinterkväll i sin ungdom var han på väg över isen från Visingsö till Gränna. Han hade ej gått långt förrän han förstod att han var förföljd av vargar. Snabb som han var tog han hastigt till benen. Att springa från vargar är dock inte lätt. Här voro goda råd dyra. Då vargarna var i hälarerna på Hillerström gjorde han hastigt helt om och skakade hårt med verktygslådan som han bar under armen. Vargarna blevo skrämde och vände ut mot isen igen. Nu gällde det för Hillerström att springa undan. Om en stund hade han vargarna åter i närheten. Då måste samma manöver med verktygslådan upprepas. På detta sätt höll han odjuren på avstånd och kunde radda sig över till Gränna. För många år sedan gjorde Hillerström sitt sista besök i Hakarp. Enligt uppgift blev han sjuk vid ett besök i sin födelsestad där han kort därefter dog.

Tiggarens och luffarens tid är förbi. Detta är intet att sörja över. Vi stanna någon gång inför dessa pittoreska gestalter och se dem som ett originellt inslag i en gången tids historia.

Elo.

En prost i förra seklet.

Bland den långa raden av präster, som verkat i vår gamla socken, är det en och annan, som är huvudet högre än andra.

Det har funnits en tid, då prästen så gott som ensam representerade den andliga bildningen och kulturen. Prästen och klockaren var länge de enda i en socken, som hade hand om lärdomen. Så var fallet långt in på 1800-talet. Man såg upp till prästen på ett annat sätt än i vår tid. Han härskade över kyrkan med makt och myndighet, men hans inflytande omfattade även mycket annat i socknen. Hans omsorger gällde inte minst skolan och undervisningen. Som övervakare av folkbildningen hade prästen en kulturuppgift att fylla i bygden, där inga andra kulturfläktar drog fram. En som i vår socken tog denna uppgift på verkligt allvar var bondsonen Johan Filén från Långaryd.

En bondmoras högsta dröm i gamla tider var, att hennes son en gång skulle bli präst. Hur många av våra präster förr och nu har männe inte kommit från allmogehem! Så drömde väl en gång också Kristin Andersdotter och hennes make odalmannen Simon Jönsson i Horshult nere i Långaryd om sonen Johan, och den drömmen blev också efter många uppoffringar verklighet, då Johan Filén, som sonen kallade sig, prästvigdes den 27 juni 1788. Johan Filén var född den 5 maj 1759. Sin första undervisning fick han i Växjö skola, blev student i Uppsala 1783. År 1793 blev han kyrkoherde i Hakarp. I en gammal anteckning nämnes, att han "av patronus förordnades till befattningen tack vare sin fästmö, som patronus gärna ville se som prästfru i socknen". Hon hette Petronella Beata Ståhl och tillhörde den gamla prästsläkten Ståhl i Hakarp. Hon var dotter till kamreraren i krigskollegium Joachim Ståhl och Sofia Beata Bremer från Huskvarna. Hon avled den 18 januari 1822.

* ~~Stål~~ ingick sedermera nytt äktenskap med Fredrika Elisabet Hultner, född 18/1 1787, död 1/4 1826.

I det första äktenskapet föddes sonen Simon Joachim den 10/9 1794, sedermera kyrkoherde i Barnarp. En son, Anders, blev hovrättsråd i Göta hovrätt och ytterligare en, Lars, blev e. o. hovrättsråd. Dessutom fanns en son Henrik Gabriel, död 1797, och en dotter Sophia, ogift, död 1859. I det senare äktenskapet föddes en dotter Carolina, död ett år gammal, 1825, och sonen Henrik Gabriel född 1826. Han blev pedagog i Gränna.

Hos den unge kyrkoherden, som 1793 trädde in i Hakarps prästgård, brann trons, flitens och framstegets heliga eld. Det var många uppgifter, som mötte honom. Det var skolväsendet, fattigvården och sjukvården, och kanske inte minst den person-

liga själavården. Sjuttonhundratalets andliga liv var i hög grad påverkat av den rationalistiska kristendomsuppfattning som endast fordrade tro på Gud, dygden och odödligheten, en förnuftstro, som i sin andliga förmåtenhet glömde det eviga kärleksbudet: "Bliven ordets görare, och icke allenast hörare." Johan Filén måste ha varit starkt påverkad av den pietistiska fromhetslära, som utgått från den tyske prästen Filip Jakob Spener, vilken framhöll vikten av att även i handling visa sin kristna tro.

Icke minst när det gäller folkundervisningen märker man, hur angelägen Filén var, att de unga borde, sedan de skaffat sig en torftig kunskap, omsätta den i det dagliga umgänget med sina medmänniskor.

Filéns nit och intresse för folkundervisningen tog sig den 12 maj 1805 uttryck i ett märkligt beslut. Den dagen lyckades han förmå sockenstämman att fatta ett beslut, som kan betecknas som inledningen till 1800-talets skola i vår socken. Beslutet, formulerat av Filén, lyder: "Till avhjälpande av den brist, som med bekymmer blivit funnen vid barnens undervisning vid såväl innanläsning som redigt begrepp, beslöts att utom den handledning som församlingens klockare är skyldig att härvid göra, skulle en eller tvenne män antagas till biträde vid ett så angeläget verk, som befinneres därtill äga erforderlig skicklighet, och beviljades en belöning av 8 skilling banco i månaden." Vid flera tillfällen använder Filén om undervisningen uttrycket: "ett angeläget verk". Uppgiften att befordra ungdomens fostran låg honom tydligt ständigt varmt om hjärtat. Han lyckades också få en lärare anställd. Till lärare antogs 1805 på Filéns förslag "torparen, ärlige och beskedlige Peter Stenholm på Fintorp", som sålunda blev församlingens förste lärare. Han fick till medhjälpare två ynglingar — likaså på Filéns rekommendation — Sven Näsberg och Carl Gustaf Ljungqvist, båda från Stensholms pappersbruk. De lämnade dock efter något år bygden för att fortsätta sina studier. I en stadga, utarbetad av Filén, bestämdes att barnen skulle undervisas under tiden från mitten av mars till mitten av juni och från början av september till mitten av november. Det blev sålunda omkring sex månader. Men så tillkom ett viktigt tillägg för den ungdom, som skulle konfirmeras påföljande år. Dessa skulle "en dag i veckan infinna sig hos skolemästaren för att grundligen inhämta den kunskap i kristendom som vederbör." Ovan återgivna beslut är märkliga, ty de fattades 32 år innan folkskolestadgan kom till. Som exempel på grundligheten och allvaret i Filéns intresse för skolan kan nämnas en bestämmelse att "den som uteblev från repetitionsförhör skulle från predikstolen anmälas." Hans in-

tresse för ungdomens fostran var starkt och levande, och hans omtanke om sina församlingsbors välgång fyllde hans arbetsdag. Hans nit och plikttrohet uppmärksammades också av höga vederbörande, då han utnämndes till prost i egen församling 1816, en sällsynt ärebetygelse. Han förvaltade med "nit och redlighet sitt ämbete." Han var en man med lysande begåvning och ett varmt hjärta för alla, vilket framgår av många vittnesbörd ur handlingar från hans verksamhet i vår socken. År 1826 utnämndes han till häradsprost i Tvetå härad. Denna befattning måste han avsäga sig 1847. Han hade då blivit nästan blind. Prosten Filén avled den 2 maj 1850, tre dagar innan han skulle fyllt 91 år. Han var vid sin död stiftets äldste prästman.

Den enda tryckta skriften av Filén är: "Tesar för pastoral-examen", Växjö 1793.

Efter Filéns död lät Växjö konststorum kungöra, att den som kunde göra anspråk på "jus patronatus" i pastoratet hade att styrka denna sin rättighet. Härvid anmälde sig änkefru Ulla Svanfelt på Hakarps säteri, åberopande kammarkollegiums den 26/11 1712 utfärdade resolution över assessorn Arvid Hägerflyckts ansökan om patronatsrätt.

Domkapitlet ansåg emellertid att nämnda resolution hade avseende endast på assessorn, vilkens fader, generalinspektören Nils Hägerflyckt, gjort stora donationer till kyrkan och dess tjänstemän och icke tillade hans arvingar, än mindre kommande ägare till Hakarps säteri rätten att tillsätta präst. Änkefru Svahn-felts yrkande lämnades därför utan avseende, och hennes besvär hos Kungl. maj:t föranledde ingen ändring i domkapitlets beslut. Prosten Filén blev sålunda den siste prästmannen i vår socken, vilken tillsatts av enskild person.

L. S.

P. A. Ljungström.

En stockmakares minnen.

Jag är född den 28 juni 1874 i Eskilstorp i Hakarp. Mina föräldrar var sockenskomakaren Johannes Ljungström, som var född i Brostugan vid Broholm den 21 maj 1821, och min mor Gustava Sandahl, född den 19 september 1830 i Barnarp. När far växt upp och skulle ut i världen kom han i lära hos skomakare Ljungkvist i "gamla Fagerslätt". Som fullärd skomakare gifte han sig med Britta Lena Magnusdotter från Svineryd. Då hon avled efter några år, gifte han om sig med Gustava Sandahl, som blev min mor. Hon hade förut varit i tjänst hos Jonas Lundström på Göransberg — "tändsticks-Lundströms" far — och kom sedan till en major Axelsson i Läckarp. Min far hade inköpt Eskilstorp vid sitt första giftermål och innehade det till sin död. Som liten pojke var jag med far under hans vandringar som sockenskomakare, men mitt bristande intresse för skomakeriet drev mig i 18-årsåldern till anställning vid husbyggen. Jag hade under en tid arbete hos byggmästaren Johan Ljung i Huskvarna, varpå jag 1899 började på Vapenfabriken.

Under mina tidiga pojkår hade jag ofta mina vägar neråt Huskvarna. Jag hade då ej någon aning om, att jag som vuxen skulle bli en av vapenfabrikens anställda under 49 år. Först

vill jag berätta om mina intryck av Huskvarna från pojktiden. Samhället såg då helt annorlunda ut än nu. Mycket av det gamla har försvunnit för alltid, och nytt har kommit i stället. Herrgårdsbyggnaden, där brukspatron Wilhelm Tham bodde, revs ner på 1890-talet och ersattes med den nuvarande ståtliga disponentbostaden. Den gamla märkliga byggnaden "slottet" i smedbyn skattade också vid den tiden åt förgängelsen. Det gamla krutmagasinet från 1700-talet, som senare användes som skola och slutligen som brukskapell med klockstapel, nedrevs i början av 1900-talet.

Öster om kapellet fanns en äldre kyrkogård, som försvann för att lämna plats för gjuteriet. Ovanför kyrkogården fanns i början på 1880-talet en rad svinhus. Det var en 15—20 st., där gubbarna samlades, då de ej var sysselsatta på fabriken. Jag minns så väl, när jag gick där förbi på söndagarna, då det var "träff" vid svinhusen. Där stod gubbarna och betraktade med stolthet sina grisar och resonerade om vilken, som växt fortast på kortaste tiden. Gubbarna var just inte söndagsklädda som nu för tiden. De gick i träskor och hade "förskinn". Jag tror de tillbragte största delen av sina söndagar hos sina kära "gris-kultingar". De hade ej några större anspråk på förströelser. Allt var arbete och möda. Nog var det knappt med det nödvändiga för dem, men trots allt hade de ett förnöjsamt sinne, efter vad man kunde förstå.

Mellan gjuteriet och magasinsbyggnaden fanns tre fastigheter, "skolgärdet", vilka användes som bostadshus. Ett av dem blev gjuteriets kontor och ett förnicklingsfabrik under ingenjör A. Friberg. Dessa hus är nu borta och har fått lämna plats för större fabrikskomplex. Familjerna flyttade till "Viktoriaby" och "Sodom". Ja, så har mycket av det gamla plånats ut.

Från 1880-talet minns jag ringningen från en stor "vällingsklocka", som kallade arbetarna att infinna sig i rätt tid och som även kungjorde måltidstimmarna och avslutningen på dagens arbete. Ringningen började en kvart innan portarna stängdes. Det var ej någon ångvissla på den tiden. Det var först när nya snickarverkstaden kom till som ångvissla infördes. Vid sekelskiftet gjordes många framsteg inom industrien. Det gamla fick vika för det myckna nya, som obönhörligt trängde sig fram.

År 1899, den 27 jan., fick jag anställning som stockmakare vid vapenverkstaden. Jag skulle då lära detta yrke, d. v. s. göra kolvar till jaktgevär. Där fanns ett 10-tal mästare, nästan alla ärevärdiga, äldre yrkesmän. En av dessa blev min läromästare, och det får jag säga, att han gjorde allt grundligt. I alla små detaljer var han mån om att undervisa. De första vapnen, som jag gjorde kolvar till, var remingtonbössor, dels med helstock

och dels med halvstock. Helstockarna var sådana med framstock under hela pipan ända till mynningen. Detta var helt och fullt endast handarbete. En stor del av dessa bössor exporterades till Norge till en handlande Hagen i Oslo och Tanden i Bergen. Åtskilliga tusental gick också till Finland. Vidare gjordes också fågelbössor och sälstudsare, de senare med mycket grov pipa och remingtonsystem. Dessutom tillverkades ett slags salongsgevär, som kallades "lyftpannor". Kolvarna till dessa gjordes helt för hand av ett enda plankstycke. De voro rätt besvärliga att göra, innan man blev van. Förtjänsten på dessa var inte stor. Var man flitig och ihärdig kunde den gå upp till 1: 25—1: 50 per dag. Det var andra tider 1899 än 1949.

Från 1902 till hösten 1903 tillverkades för statens räkning en slag revolver med kammarstycke för 6 skott. Jag fick på min lott att göra de små kolvarna eller skaften till dessa. Det var ett mycket lättare arbete än stockmakeriet till bössorna. Det var ett lätt och trevligt arbete.

Efter denna kronobeställning har utvecklingen fortskridit med snabba steg. Maskiner hade på initiativ av ingenjör J. Lagerman konstruerats för kolvarnas både svarvning och infräsning. Sedan kunde man med liten hjälp inpassa låsar och mekanism i de maskinarbetade kolvarna. Istället för att man kunde göra tre om dagen kom man upp till ett 20-tal.

Från 1904 t. o. m. 1923 arbetade jag på kolvar till alla sorters dubbelbössor. Hösten 1923 fick jag börja ett nytt arbete, nämligen kolvskärning¹, vilket jag höll på med till den 31 december 1947, då jag avgick med pension. Hur många kolvar som gått ur mina händer är ej lätt att säga, men 50.000 tror jag helt säkert, att jag avverkat, kanske ännu flera. Arbetet har varit intressant. Under fem ingenjörers tid har jag arbetat under dessa 49 år. Den förste var Karl Hagström. Han avled 1917 och efterträddes av sin son Hugo Hagström, som dog 1936. Efter honom kom Yngve Eriksson. Han avled 1939. Sedan kom Olof Sköldberg, som dock avflyttade till Stockholm efter några år. Den nuvarande chefen är ingenjör Magnus Nyström. Ja, så gå de, och andra komma. Hur många av arbetarna på gamla "Vapen", som gått sina många, ofta trötta steg, under alla dessa år, är inte lätt att säga. Det rör sig om hundratal. Jag minns dem med aktning. Det var gamla hedersmän de flesta.

Nu är jag själv gammal och mitt sinne är helt fyllt av ljusa, vänliga minnen från en svunnen tid. Jag är glad och tacksam för allt vad jag fått vara med om under de många åren.

P. A. Ljungström.

¹ Med en liten såg skars rutmönster för handgreppet.

På Hakarps kyrkogård.

De flesta äldre kyrkogårdar äga gravstenar till minne av människor, för länge sedan döda, och om vars liv de nu levande ej veta mycket. Detta gäller även för Hakarps kyrkogård. De äldsta stenarna, delvis tudelade och förvittrade, är placerade liggande på norra muren. Alla är de från 1600—1700-talen. På någon kan man se avslitningar som tyder på att den haft sin plats på kyrkgolvet, varför text och konturer blivit bortnötta. Andra däremot ha varit uppresta på kyrkogården. Med litet tålmod kan vi läsa namn, födelsedag, år och hemvist för de människor som vilat därunder. Utöver detta går ej att erhålla några upplysningar om deras liv. Vi kan anta att de hörde till de mera välbärgade inom socknen. Gårdsnamnen och stenarnas utsmyckning vittnar därom.

Något annorlunda blir det då man dröjer inför gravstenar av senare datum. Ett par steg från norra muren står en tämligen stor sten med halvrund överdel. Namnet C. F. Mörk står där inhugget och årtalen 1809—1864. På sockeln läses orden "Tacksamheten reste värden." På Rosendala gård, som då hörde till Hakarp, residerade C. F. Mörk. Man vet inte mycket om denne man. Att han hade starka kulturella och litterära intressen ha vi rätt att tro. Vid hans död fanns efter honom ett bibliotek på ej mindre än 9.000 volymer. Huvuddelen därav lämnades till Akademiska föreningen i Lund. Något över 200 band skänktes till Hakarps sockenbibliotek och förvaltas nu av biblioteksstyrelsen.

Närmare kyrkmuren finns, inom ett stort järnstaket, en sten med namnet C. Svanfelt. Han var född 1794 och dog 1844. Under namnet läses orden: "Redlig verksamhet och Enkel flärdlöshet." Svanfelt ägde Hakarps säteri och var tillika förvaltare av Stensholms säteri. Ridande brukade han färdas mellan de båda gårdarna. Han beskrives som en hård och härsklysten person. Sina underlydande behandlade han med stränghet. Det berättas att knölpåken kom till användning då någon dräng eller torpare gjort sig misshaglig. Med detta hårda regemente gjorde sig Svanfelt illa sedd av sitt arbetsfolk. En dag kom han som vanligt och red mellan sina gårdar. Något norr om Ekeberg, där vägen bildar en backe mot Fagersläotts åker, var vid denna tid en grind. När Svanfelt kom på sin häst stod där en gumma med en påse på ryggen och fumlade med grinden. Förargad över att grinden ej blev öppnad hastigt nog gav Svanfelt henne ett par rapp med sin ridpiska. Detta hade gumman väntat och av starka armar fick den ridande några hårda slag av påsen,

som innehöll småsten, så att han föll av hästen. Från närliggande buske kom ännu en gumma till hjälp, varvid Svanfelt blev svårt misshandlad. Efter detta måste han intaga sängen, vilken han aldrig mer lämnade. Ett par månader efter denna händelse dog han. De båda gummorna var ett par förklädda drängar eller torpare från Stensholm.

Så lyder den muntliga traditionen om Svanfelts död. En grundligare forskning kanske kunde visa även andra sidor av hans liv och gärning. Ljus och skuggor kanske då kunde jämnare fördelas över hans person.

Norr om kyrkan finns dessutom gravstenar med namnen Ribbing och Kinnander. Prosten Filén som dog 1850 är även begravd därstädes. Ingen sten visar hans grav, men enligt uppgift är den belägen mitt emellan kyrkfönstren.

Den ringaktning som fanns i äldre tider för norra delen av kyrkogårdarna är således för Hakarps del försvunnen under förra århundradet. Norr om kyrkan begravdes annars ingen hederlig man. Missdådare och självspillingar fick här sin vilostad. De senare bars över muren och gömdes i stillhet utan att klockorna rördes.

Söder om kyrkan i kvarteren mot bäcken ligger allmänningen. De båda östra kvarteren är de äldsta. Gräsbevuxna och förgätna kullar utmärker nu detta område. Ett och annat järnkors eller en sten finnes och i några fall vårdas gravarna av de efterlevande. De äldsta gravarna synas vara 60—70 år gamla. Det var vid denna tid ej så vanligt med egna gravplaner. Sida vid sida fick de vila, män och kvinnor ur det enkla arbetsfolket. Ett hemmagjort träkors, eller ett kors av järn, gjutet i Ebbes, utvisade platsen där den hädangångne vilade. Enligt gammal sed möttes de av prästen och klockaren vid kyrkogårdsgrinden, varefter jordfästningen alltid skedde under bar himmel.

På detta område längst ned mot bäcken finnes en sten, som den besökande gärna stannar inför. Det är ett vackert amatörarbete utfört av dåvarande verkmästaren vid Stensholms fabrik, Gustav Lindén. Stenen är placerad liggande och minner om hans maka, Ebba Lindén, som dog, 26 år gammal, år 1901. I kalksten är en ängel huggen i relief. På en banderoll läses den melodiskt vackra strofen: "Se Österns purpur, Dagen nalkas."

Eskil Lago.

En gammal sockenbeskrivning.

År 1776 utkom en beskrivning över Hakarps socken, författad av "Cammereraren i Kongl. Krigs-Collegio" Joachim Ståhl. Boken trycktes först sex år efter Ståhls död. En ny upplaga trycktes genom Huskvarna hembygdsförenings försorg år 1923 och ingick i dess skrift Vår hembygd. Då det torde ha sitt särskilda intresse för Hakarpsborna att lära känna den i flera avseenden märkliga boken, har vi tillåtit oss att nytrycka den i vår krönika. Trycket återges oförändrat efter Ståhl, med bibehållande av hans stavning.

Joachim Ståhl var född i Hakarp den 30 augusti 1715. Han var son till prosten Anders Ståhl och hans hustru, Maria Lilliander, dotter till Lars Lilliander, kyrkoherde i socknen före Ståhl. Lars Lilliander var bondson från Lillegården, en av de gårdar, som sedermera ingick i Hakarps säteri.

Joachim Ståhl gick först i Jönköpings skola och blev student i Lund 1733. Han blev efter avslutade studier kanslist i Krigscollegium 1745. Han var gift med Beata Sofia Bremer, dotter till krutbruksinspektoren Petrus Bremer i Huskvarna. Ståhl blev 1760 kamrerare i Krigscollegium och avled den 18 september 1770.

Beskrivning

Om

Hakarps Socken

I

Småland,

Författad

Af

JOACHIM STÅHL,

Cammererare i Kongl. Krigs-Collegio.

Tryckt första gången hos Lars Wennberg, Stockholm, 1776.

Soknen Haka-Torp, eller som den i senare tider *per crasin* kallats, Hakarp, är belägen i Jönköpings-Län och Twete Härad.

Den gränsar i norr til Skärstad; i söder til Rågberga och Yggetorp; i öster til Swartorp och Lekeryd; och i väster in til Wättern.

Den består nu af $34\frac{3}{4}$ Prestemantal eller oförmedlade hemman; men har af ålder warit mindre, in til dess Konung *Gustaf* den 1:ste, igenom öpet bref, gifwit i Wästerås den 30 *Novemb.* 1556, förordnade, at hemmanen Rosendal, Hwassetorp, Stubbe-torp och Holwedstorp och fölgakteligen Brunstorp och Hagstens gårdet, hwilke alle förut hört til den gamle Soknen Sanda, skulle höra til Hakarps Kyrka och Soknelag.

Uti Soknen äro 4 Säterier, nemligen Stensholm 3 mantal, som warit Säteri af ålder; Hakarp $2\frac{1}{2}$ mantal, som blef Säteri år 1661; Göransberg eller Grufweryd 2 mantal, som blef Säteri åren 1666 och 1667; samt Bråneryd $1\frac{1}{2}$ mantal, som är berustadt och blef Säteri år 1671.

Det förstnämde Säteriet eller Stensholm *possideras* af Herr *General-Lieutnanten Queckfeldt*; Hakarps och Göransbergs Säterier likaledes af Fru Hofmarskalkinnan *Theet*, och Bråneryd af *Leijonstenska Familien*.

Widare äro i Soknen 4 *Manufactur*-werk, nemligen:

1:o Et *Krono Gewärs-Factory*, anlagdt wid slutet af förra och början af detta *seculo*, på et utbytt Rå och Rörs Hemman, kalladt Husqwarnen södregården, hwilkets förvaltning altsedan warit och ännu är under *Ehrenpreusiske Familien*.

2:o Et *Kronans Krutbruk*, anlagdt på *Krono-Hemmanet* Husqwarnen norregården. Det har af ålder bestått af en enda *Krut-qwarn*, som stod under inseende af *Chefen* wid *Fält-Artilleriet* i Jönköping, men föröktes med flere *Krutqwarnar*, *Tårk*- och *Lutterhus* samt wåningshus för *Directeuren* och arbetarne, wid slutet af förra och början af detta *seculo*. Förvaltningen af detta *Krutwerk* har alltsedan år 1700 warit anförtrordt den *Bremerske* släkten.

Bägge desse werk hafwa sine *Bår*- och *Sliphus* samt *Qwarnar* uti den strömmen, som går igenom soknen, och litet nedan för werken faller in i sjön *Wettern*.

3:o Et *Pappersbruk*, anlagt af framledne Herr *Landshöfdingen Arvid Hägerflycht* wid strömmen, som går förbi Göransbergs egor. Detta werk är af *Kongl. Commerce-Collegio privilegeradt*, d. 18 *Junii* 1703.

4:o En Knip-Hammar, inrättad år 1690, på Frälse-hemmanet Högegårdets egor, af framledne *General-Inspectoren* öfwer Småtullarne *Hägerflychts* Enke-Fru *Helena Hägerflycht*. Den är af Kongl. *Bergs-Collegio privilegerad*, den 15 *Novemb.* 1707. Dessutom är flere watn-mjöl-qwarnar på Stensholms och Göransbergs egor, samt wid Hus-qwarnarne.

I Soknen äro 2:ne Ryttare för Bråneryd och Tokarp; samt 6 Knekteholl för Raten, Slögestorp, Stustorp, Swineryd, Fager-slätt och Rosendal.

Et enda *Militæ*-Boställe är i Soknen, för Föraren wid *Lif-Compagniet* under Jönköpings-Läns Regemente, kalladt Råmarp.

Sjön Wettern går in til Rosendals, Brunstorps och Hagstens gerdens egor och är ganska fiskrik på Sik, Röding, Lax, Gäddor och Aborrar. Den stora strömmen, som löper förbi Stensholm och Göransberg samt faller uti Wettern, nedan om husqwarnarne, har äfwen Gäddor och Aborrar, Lax-foreller och Kräfter. Uti 4 träsk eller så kallade Gölar, som ligga uti soknen, finnas Gäddor och annan små fisk.

Jordmånen i Soknen består af lera, sand och swart mylla och är i synnerhet bördig å de hemmans egor, som gränsa in til Wettern samt ligga nedan om de höge berg, hwilke omgifwa Soknen på västra och södra sidan.

Alla sädesarter wäxa här; dock måste hemmans åboerne, som bo på östra och norra *tracten* i Soknen, merendels årligen köpa säd.

Boskaps-afwelen, som är ömnog, befordras samt underhålles af goda och tillräckeliga ängar och beteshagar, hwilke finnas öfwer alt ofwan bergen.

Allahanda träd och jordfrukter wäxa frodigt på de hemmans egor, som ligga nedan om bergen och i bergkanten.

Ek, björk, al, hassel, asp, rönn, oxel och hägg samt gran och något furu wäxer, efter jordmånens olika art, öfwer alt i Soknen.

Så mycket ännu kunnogt är, innehålla bergen, som omgifwa Soknen och finnas på alle hemmans egor, ej några *metaller*.

Prästegården, som är $\frac{3}{4}$ mantal Krono och ligger i byelag med Säteriet Hakarp, har i *Catholske* tiden warit Kläckarestomn, men blef af Konung *Johan III*, såsom Arf-Förste, igenom öpet bref, gifwit på Wadstena Slätt d. 12 *Augusti* 1568, inrättad och stadfästad til Prestebord och *Pastors* säte.

Kixtorp, 1 mantal Krono, förmedladt til halft, blef i Konung *Johan III*:s tid år 1588 anslaget *Pastor*, såsom til delningsstomn, efter Prestelägenheten är ringa.

Den nu warande Körkan är en Kors-Kyrka, upbygd år 1694 i Salig Kyrkoherde *Lillanders* tjänstetid, på Prestegårdens grund; den är af sten med trähwalf, spåntak och torn upsatt på samma ställe, som den gamla aldeles bofälliga lilla träd-Kyrkan stått. I min salige Faders, framledne Probst *Ståls* tjänstetid anlades ringmuren omkring Kyrkan år 1722; och året därpå planterades träd deromkring.

År 1729 blef Kyrkan på des egen bekåstnad målad af Konstnären *Edvard Orm*. Utom de 2:ne Kläckor, som af ålder utan *inscriptioner* warit wid Kyrkan, blef en ny stor Kläcka år 1746 guten af Kongl. Styckgjutaren *Meijer*; och som alle 3 Kläckorne ej kunde rymmas i tornet, blev en rymlig Kläckstapel år 1747 upbygd på östre sidan om Kyrkan på den tomt, der gamle Prestgårds-husen stått.

I Kyrkan äro utom *Sacristian* 4 läktare; de 3:ne äro upsatta, den tid Kyrkan bygdes, och den 4:de har Herr Öfwer-*Directeuren Ehrenpreis* i senare åren låtit upbygga, för sig och sin *Familie*.

Predikostolen, Altare-taflan och Orgelverket har framledne Herr *General-Inspectoren Hägerflycht* bekåstat, utom det sielfwe Kyrkan är til en stor del på hans bekostnad bygd. Samme Herres *Epitaphium* står öfwer *Sacristie*-dörren; och midt emot har framledne Herr Landshöfdingen *Hägerflycht* låtit upresa en Grafsten, äfwen som den senare Herrens Dotter, Fru Hofmarskalkinnan *Theet* låtit upsätta et präktigt *Epitaphium* i *Choret*, sin Herr Fader til Äreminne. Utom desse *Epitaphier* finnas inga andra i Kyrkan. Under Altaret är *Hägerflychts* *Familiens* Graf. De öfrige församlingens Herrskaper hafwa murade Grafwar i Kyrkan. Twenne Ljuskronor af mässing finnas; den större är skänkt af framledne *General-Inspectoren Hägerflycht* och den senare af *Wetterbergske* släkten. Funten föreställer en Engel, sittandes under taket, som nedwindas, när Döpsel-*Act* förträttas. Den är skänkt af framledne *Directeuren Bremer* den äldre.

En stor förgylld silfwer Brudkrona och 2:ne silfwer Kalkar, nemligen en större förgylld och en mindre oförgylld, jämte annat *communion*-silfwer samt prydeliga mässe- och Altare-kläder, finnas wid Kyrkan. Der är ock en wacker samling af Böcker, inköpte för Kyrkans medel.

Hakarps Sökn lärar under *Catholske* tiden förmodeligen hafwa lydt til Skärstad i Wista härad, såsom *annex*; men wist är det, at Kyrkoherden i Skärstad *Laurentius Brodderi*, som är nämnd i 1557 och de senare årens Jorde-Böcker, erhållit *collation* på Hakarp jämte Skärstad af Konung *Gustaf I* och äfwen av Konung

Eric XIV confirmation derå igenom öpet bref, gifwit i *Stockholm* den 4 *Julii* 1560, hwilket *confirmations* bref äfwen tillägger honom halffparten af all tionden så i Hakarp som i Skärstad. Efter denne Kyrkoherdens död, som timmat 1567 eller 1568, har Håkan Larsson eller *Haquinus Laurentii* blifwit Kyrko=Präst wid Hakarps Sokn allena och af Arf=Fursten *Johan* fått förläning på all tionden i Hakarp, som brefwet af den 12 *Augusti* 1568 utwisar. Denne Håkan Larsson har aflidit igenom döden samma år 1568, och efter honom är en Prästman, benämnd *Jöns*, i Kronans räkenskaper införd såsom Präst för Hakarp ifrån och med år 1569 til och med 1573. Men ifrån och med 1574 til och med 1578 uptaga räkenskaperna understundom Herr *Jöns* och understundom *Anders Petri* såsom Prester för Hakarp. I desse 5 åren har understundom Herr *Anders Petri* och understundom Herr *Jöns* under skrifwit och *verificerat* tiondelängderne och knekte frihetsregistren för Hakarp, således at, när Herr *Anders Petri attesterat*, har han under sit namn skrifwit det ordet *Pastor*, hwilket icke någorstädes finnes under Herr *Jönses* namn.

Eljest är i Krono=Räkenskaperna för år 1572 anmärkt, at Hakatorp ligger til Skärsteda i Wista Härad, men i Krono=Räkenskaperna för 1575, 76, 77 och 1578 är införd, at Hakarp är et gäld för sig; enär *Anders Petri* år 1579, efter *Pastoris Erici Brodderi* död, war blefwen *Pastor* i Skärstad, blef *Nicolaus Petri* Kyrkoherde i Hakarp samma år 1579. Han har ock som *Pastor* i Hakarp underskrifwit Upsala mötes beslut af år 1593 I hans tid blef Kronohemmanet Kixtorp underlagdt Prestebordet, såsom tildelningsstom. Han har aflidit år 1602 eller 1603; ty in til den tiden är han såsom *Pastor* uptagen i Krono=handlingarne, och har äfwen til samme tid altid egenhändigt undertecknat tiondelängder och knekte=frihets register. Han är Stamfar för släkten, som ännu innehafwer Hakarps Prestesgäld.

Efter honom blef *Johannes Andræ* eller *Jöns Andersson* Kyrkoherde i Hakarp år 1603, och war det til år 1618; ty in til den tiden är han både i Kronans Handlingar upförd såsom *Pastor*, och har äfwen egenhändigt undertecknat tiondelängderne och andre *attester*. Ut i et ofullkomligt *charteque*, som skall innehålla uptekning på *Pastores* i Wägsjö Stift och der finnes i många händer, förmåles denne *Johannes Andræ* hafwa warit en Dansk; men dertil har man icke funnit minsta spår. Han fick Ståthållarens i Jönköping *resolution* d. 4 juni 1614, på befrielse för 4:de parten af den gården, han skulle utgöra.

I *Pastoren Jöns Anderssons* ställe blef förre Kyrkoherden *Nicolai Petri* son *Petrus Nicolai*, som kallade sig *Dubb, Pastor*

i Hakarp år 1619. Hans ena doter Kjerstin *Dubb* blef gift med hans efterträdare i embetet.

Kyrkoherden *Nils Ingemarsson Zeander*. Han war Bondes son ifrån hemmanet Mårtensdrägt i Järnäs Sokn. Sedan han tjänt såsom *Adjunct* och *Pastor* troligen wid Hakarps församling på 39:de året, afled han, d. 7 *Maji* 1682 på sit 74 ålders år. Hans ene son *Gabriel*, som kallade sig efter Hakarpabergen och siön Wätter, *Wetterberg*, blef gift med *Elisabeth Drefling* från Tofteholm, och är nuwarande *Capellanen* i Rydaholm *Wetterbergs* Farfar. Hans andre son *Johan* blef *Capellan* i *Dörrarp*. Hans äldsta dotter *Maria* är Stammoder för *Darinerne* ifrån Wram i Skåne. Af den andra Sara härstammar Herrar *Sandwal*lar. Den 3:dje dotren *Annica* blef gift med hans efterträdare i embetet.

Kyrkoherden *Lars Lillander* år 1677. Han war Bondeson från Lille-Gården i Hakarps By, och har af Lille-Gården tagit namnet *Lillander*. Han *studerade* i Jönköping och Uppsala, och blef år 1674 *Collega Scholæ* i Vägsjö, och framledne Biskopens *Scarinii* Hus-Prest. År 1677 flyttades han til *Apologist* och *Director Cantus* i Jönköping; och befordrades d. 18 *Julii* 1682 til *Pastor* i Hakarp. Han afsomnade uti pästetiden i *Julii* månad år 1711, och hans Enka i *Aprill* månad 1729, 80 år gammal.

I hans tid upbygdes Kyrkan år 1694; och gamla Prestegården flyttades år 1698. Hans doter *Maria* blef gift, d. 9 *Junii* år 1713 med hans efterträdare i embetet.

Anders Ståhl, min salige Fader. Han war född på min salige Farfaders Frälse-*Inspectoren* hos *Hägerflychtske Familien Johan Olsson Ståhls* skattehemman Hyltan i Rågberga Sockn, d. 12 *Februarii* 1685. Han kom til Jönköpings *Schola* år 1695 och til *Gymnasium* på *Wisingsö* år 1704; blef *Student* i *Lund* år 1706; *ordinerades* til framledne *General-Major Baron Hummerhjelm*s Hus-Prest år 1710; och befordrades uppå *Hägerflychtske Familien*s kallelse och *recommendation* til Kyrkoherde i Hakarp d. 3 *Sept.* 1712; ingick äktenskap med min salige Mor *Maria Lillander*, d. 9 *Junii* 1713, war föreslagentil *Pastor* i Rågberga en gång och i Grenna 2:ne resor: Blef *Probst* öfwer sin församling, d. 14 *Febr.* 1741. Han afled i Herranom på sit 80:de år, d. 14 *Mart.* 1764; och min saliga Moder likaledes d. 25 *April* 1756. Mine salige föräldrar aflade tilsamman 7 barn, 3 söner och 4 dötrar, hwilke, utom min äldste broder, ännu alle lefwa, så länge Gud bahagar.

Min k. Swåger, med min äldste Syster *Helena*, *Magister Joachim Bergman* *succederade* min salige Fader i Kyrkoherde

beställningen. Han är född, d. 10 *Junii* 1718, på sin salig Faders Pistolsmedens Mäster *Anders Bergmans* Skattehemman Rosen-
dal i Hakarps Sokn. Han kom til *Scholan* på *Wisingsö* år 1729,
och i Jönköping år 1731; blef *Student* i *Lund*, d. 6 *Sept.* 1739.
Disputerade år 1743, *pro exercitio, de non. nullis criteriis &*
indagatione verae religionis, och *pro grandu de impossibilitate*
transsubstantiationis in sacra Cæna, samt blef *Magister* d. 18
Junii. Uppå min saliga Faders kallelse, blef han *ordinerad* til
Prest, d. 12 *Decemb.* 1744; och war sedermera hans trogne nitiske
medhjälpare i ordet, emot 20 år, in til des han, efter min salige
Faders aflidande, uppå Fru Hofmarskalkinnan *Theets*, såsom
egande *jus patronatus*, kallelse, blef Kyrkoherde d. *April* 1764.

År 1746, d. 23 *Maij*, trädde han i ägtenskap med min k.
Syster. Af de 5 barn, de sammanafat, lefwet en enda dotter.

Hakarp har warit *Consistorielt*, altsedan det i Konung *Jo-*
*han III:*djes tid blef skildt ifrån Skärstad och ansedt för egit
Prestegäld. Konung *Carl XI* förklarade äfwen uti bref af d. 16
Aug. 1693, och derwid fogade förtekning N. 2, Hakarp för et
ibland *Pastorater* i Jönköpings län, hwilke Hans Maj:t ej ansåg
för *regale*. Men sedan framledne *General-Inspectoren* öfwer
Små-Tullarne i Riket, *Nils Arvidsson Hägerflycht*, såsom *Pos-*
essor af Hakarps och Göransbergs säterier, hade år 1694 af
egne medel, merendels låtit å nyo uppbygga Kyrkan och henne
ansenligen *regalerat*, sökte han son *Assessoren* sedermera *Cam-*
mar-Rådet och *Landshöfdingen* *Arvid Hägerflycht* d. 4 *Oktob.*
1711, hos Kongl. *Cammar-Collegium jus patronatus* til Hakarp,
hwilket han ock erhöit, igenom högbemälte *Collegii formelige*
resolution, d. 26 *Nov.* 1712, af de skäl, 1:o at han til Kyrko-
byggnaden af egne medel bewisligen utgifwit in emot 6000 Dal.
K:mynt, utan at räkna des bönders dagswerk, trädwirket, spik,
bly och glas m. m. som åtgått, 2:o at han skänkt til boställe för
Organisten et Frälsetorp; 3:o at han, til Kyrkans prydnad,
skänkt *Predikostol* och *Altaretafla*, som kostat 360 Dal.; *Orgel-*
werk, som kostat 500 Dal.; en mässings ljuskrona, som kästat
219 Dal.; en mässehake, för 450 Dal.; en förgylt kalk för 60
Dal.; en *Prestekappa* för 90 Dal., samt at han dessutan til
Prestegårdens flyttning gifwit i penningar 114 Dal. K:mynt,
utom des bönders dagswerken.

Min salige Fader erhöit sin fullmagt på *Pastoratet*, emot
2:ne månader förr, än berörde *resolution* på *jus patronatus* utföll,
och det på *Hägerflychtske* Herrskapets och de andre försam-
lingens ledamöters kallelse och *recommendation*, som orden i
fullmagten lyda; Men min k. Swåger Kyrkoherden *Bergman*

erhöll *Consistorii Collations* bref på *Pastors* syslan, endast på Fru Hofmarskalkinnan *Theets* kallelse, hwilken, efter sin Herr Fader Landshöfdingen *Hägerflycht* ärfte, tillika med Hakarps och Göransbergs säterier, *jus patronatus* til *pastoratet*.

I Konung *Eric XIV*:des siste och Kon. *Johan III*:djes förste regements tid, blef merendels hela församlingen plundrad och upbränd, samt inwånarne grufweligen *trepanerade* och handterade af de Danske så, at större delen af hemmanen blefwo öde. Om Kyrkan då blivitt ödelagd, är okunnogt; men ännu wisas märken i den gamle Kyrkodörren, hwarmed den nya södra dörren nu är fodrad, efter skått. Samma tid har en skarp träffning förefallit emellan *detachementer* af Swenske och Danske krigsmagten, til de förras fördel, på en äng, Stensholm tilhörig, som altsedan och ännu deraf kallas Juten.

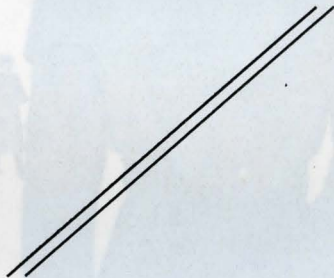
Til den berättelse, som Herr *Magistern* och *Pastoren Ruda* har om det gamla fästet *Romlaborg*, hwars *rudera* ännu synas på *Rosendals* egor, får jag lägga det, att detta fästet haft 2:ne skansar eller *avenuer*, den ene kallad *Garpa skants*, wid *Holawägen*, belägen på norre *Husqwarnens* egor, och den andre *Warpawägsskantsen*, belägen på hemmanet *Brunstorps* egor wid *landswägen* til *Grenna*. Wallarne efter desse skansar äro ännu bibehållne.

"Lyssna till den granens susning,
vid vars fot ditt bo är fästat!"

G å e j

över än efter vatten!

Begär alltid

CARLFORS

Bronsfärger!

den är all round...
den är all right

Juvel
FRONT-COAT

**TÅLIGT, PÅLITLIGT BRUKSPLAGG,
UTPROVAT FÖR VÅRT VARIERANDE KLIMAT.**

KVALITETSMÄRKET

för

Borstar

och

Penslar

Aktiebolaget Husqvarna Borstfabrik

Huskvarna

Tel.: Namnanrop *Husqvarna Borstfabrik*

*Du kan alltid
tryggt anlita Sparbanken —
Hembygdens bank*

JÖNKÖPINGS
STADS OCH LÄNS
SPARBANK

Vid behov av charkuterivaror och mejeriprodukter

vänd Eder till

Jutaholms Charkuteri- & Mjölkaffär

Tel. 837

C. SÖDERQVIST

Tel. 834

Egen tillverkning, reell behandling!

Gynna platsens fasta affärer!

Välsorterad

Speceri- och Diverseaffär

å Jutaholmsområdet.

*Välkomna att gynna
enskild företagsamhet!*

JUTAHOLMS LIVSMEDEL

GUSTAF FRISK

Tel. 837.

ELFIRMAN

JOHANSSON & CARLSSON

Elektriska installationer, motorer, elektriska apparater och glödlampor.

TRANSFORMATORSTATIONEN

Tel. 277 a och b.

TURISTHYDDAN

vid Ådalsvägen.

Servering av kaffe och läskedrycker m.m.

Tel. 720.

SVEN STENECKER.

JÖNKÖPINGS LÄNS SLAKTERIFÖRENING

Affären Petersberg

REKOMMENDERAS.

Tel. 566.

Köp Edra varor i

FIRMA ERIC SANDQVISTS

Speceri- & Diverseaffär

Hakarp, Huskvarna. Tel. 581.

Marieholms Handelsträdgård

Stig Johansson

Tel. 904

REKOMMENDERAS.

JUTAHOLMS KAFÉ

(vid övre fallet)

serverar gott kaffe m.m. Förmånliga priser.

Tel. 294

GUNBORG THUVANDER.

Mjök- och Speceriaffären

PETERSBERG

Alb. Lundin

Tel. 151

rekommenderas.

PETERSBERGSKIOSKEN

tobak, tidningar,

frukt, choklad,

konfekt, läskedrycker.

Tel. 341.

BLOMBERGS.

RESERVOARPENNOR

i prislägen som passa alla.

Idealisk present för högtidsdagar.

RYDHEIMS BOKHANDEL

HUSKVARNA

Telefoner: 44 och 244

BJÖRTÉNS
LIVSMEDEL

Egnahemsvägen 10

Tel. 60

ERIKSBERGS

BLOMSTER-
ODLINGAR

Tel. 388

B. INGVALLS EFTR.

(Gustaf Gustafsson)

SPECERI- & DIVERSEAFFÄR

Petersberg

REKOMMENDERAS.

Tel. 65

Huskvarna

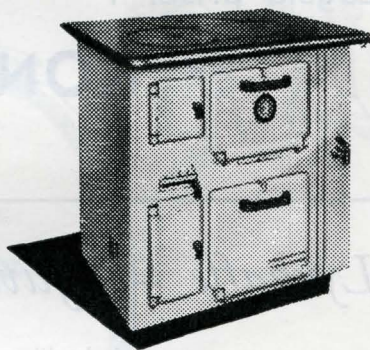
Tel. 65

Eva-spisen nr 826

för det moderna, rationellt arbetande hushållet.

Spisen med den vackra exteriören och
den låga bränsleförbrukningen.

- ekonomisk
- reglerbar
- spec. dragreglering
- stor kokplattsyta
- rikl. dimensionerad häll
- badvattenuppvärmning

Vi tillverkar dessutom vanliga vedspisar, kaminer,
handels- och hushållsgjutgoods.

Infördras alltid vid behov av ovanstående offert från
närmaste järnhandel eller direkt från

EBE-VERKEN AKTIEBOLAG

Huskvarna

Tel. namnanrop: Ebe-Verken, Huskvarna.

Ett halvsekel för hemmen.

Småslantarna ha genom tiden
betytt miljoner åt medlemmarna.

Handla kontant!

Lägsta priser i

KONSUM UNION

Huskvarna.

Lyxkaffe — Javablandning

i detaljhandeln och i parti

KOLONIALBOLAGET

Tel. 353 — 643

FIRMA G. LINDSTRÖM

Ådalsvägen 65

Tobak, tidningar, konfektyr

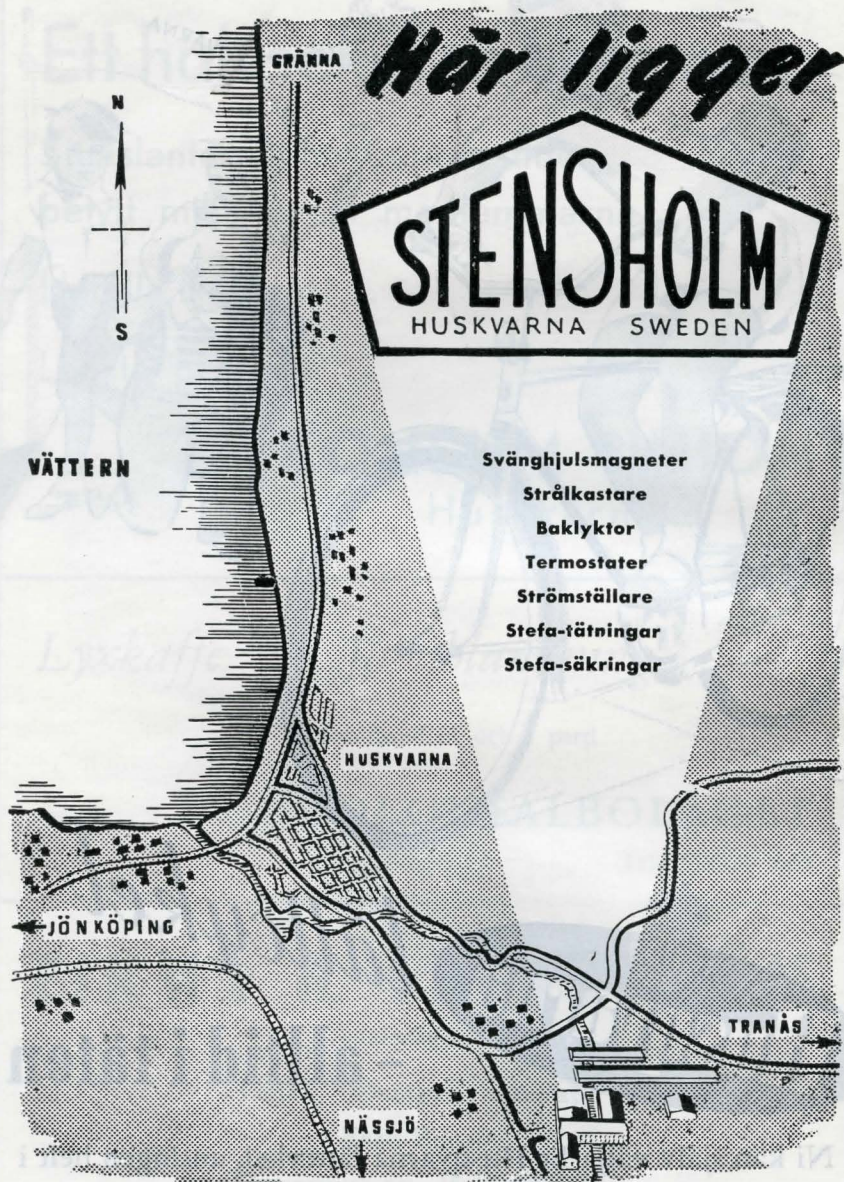
Esso-Bensin

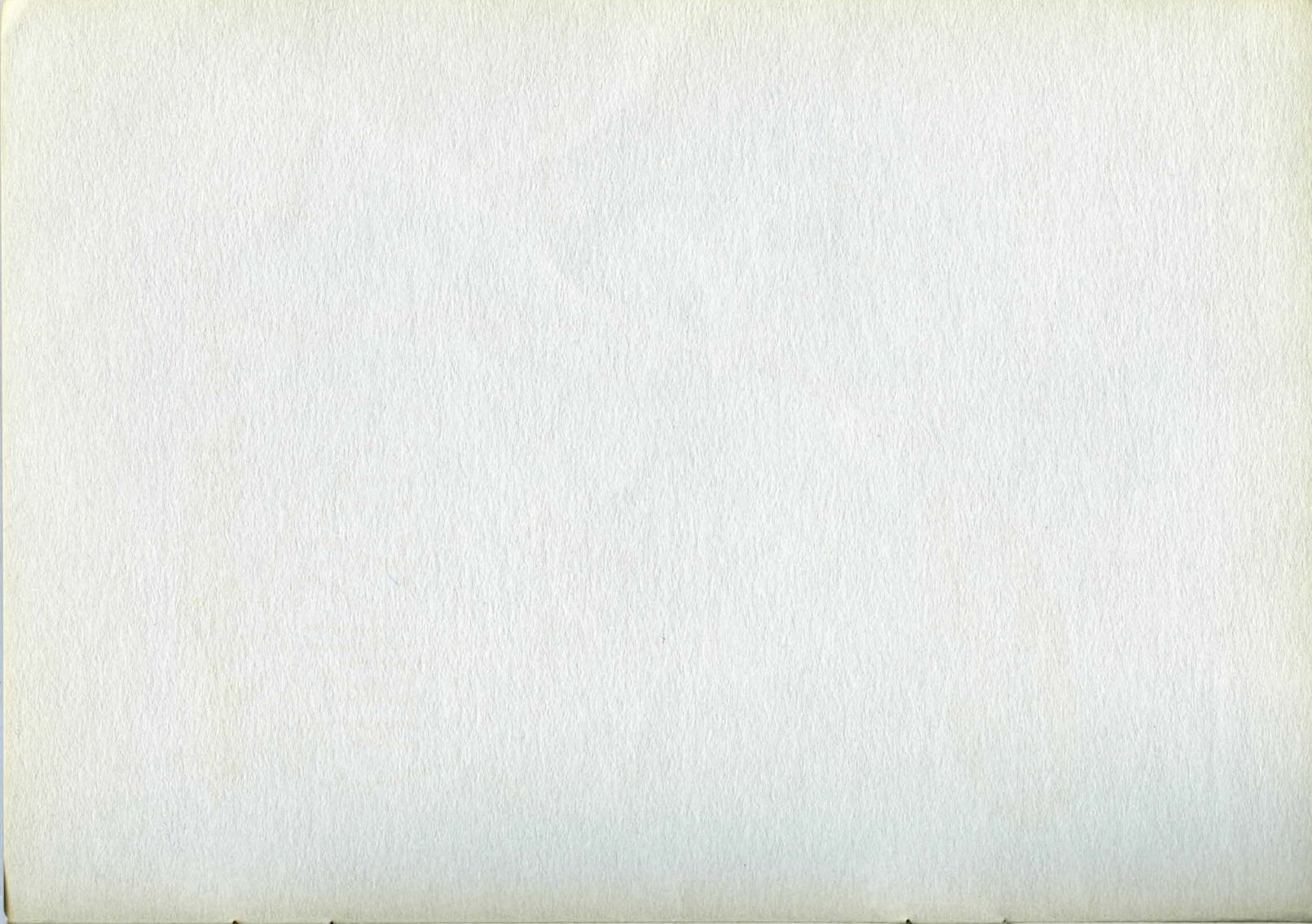
Servering av läskedrycker

lättcykel - alltid i täten

Ni kan själv välja Er Husqvarna lättcykel, antingen helt i stål eller utrustad med lättmetall — lätt är den i varje fall.

HUSKVARNA 1949
M. RYDHEIMS TRYCKERI